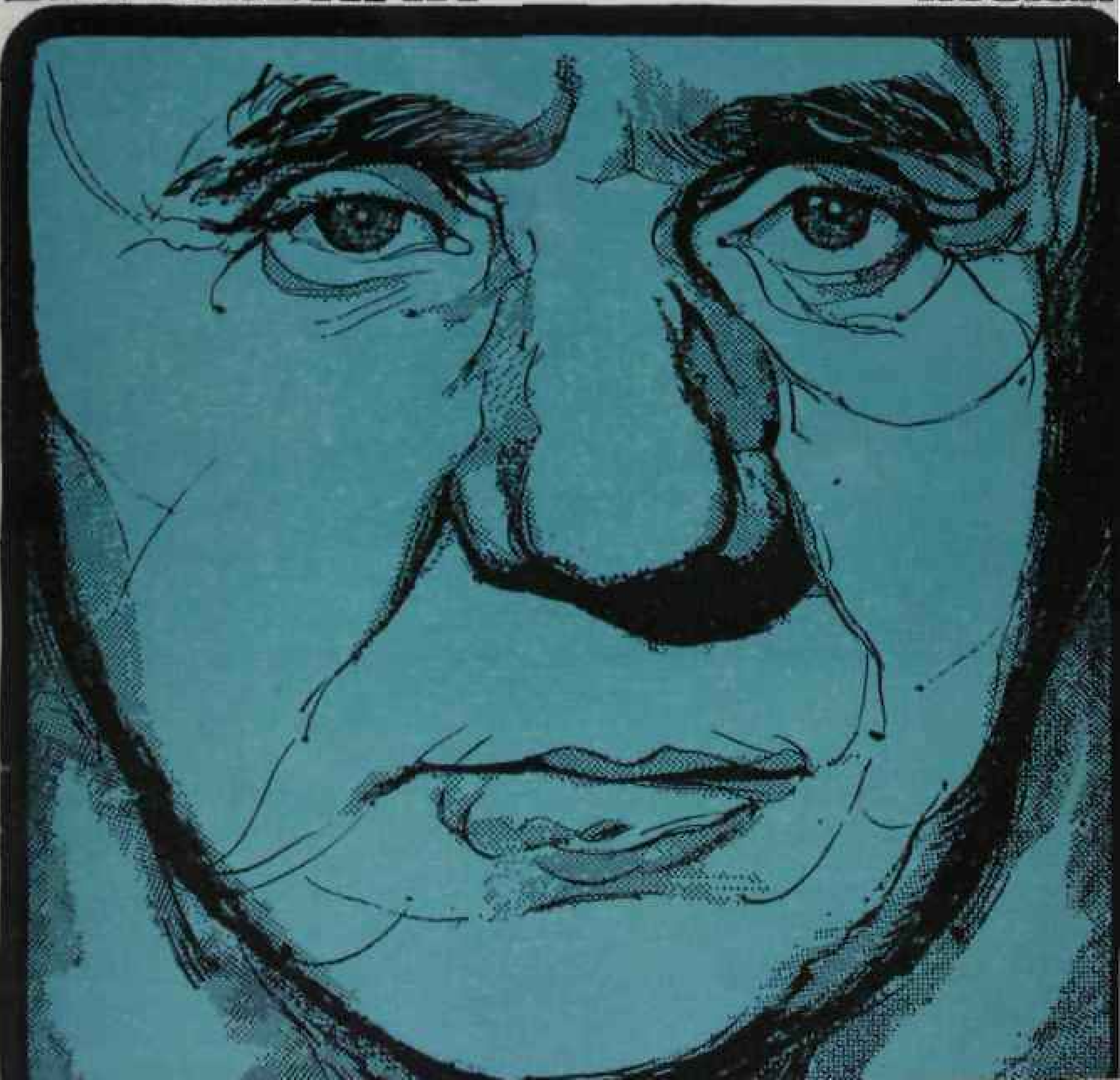
SAYI : 653
24 ARALIK 1966
FİYATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

KUZEYDEN BİR MİSAFİR

KOSİGİN

Cilt: XXXVII Yıl: 13 Sayı: 653

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ:

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ:

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş, Babür Ardahan — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — DÜNYADA: T. Kemal — İKTİSAT: Dr. Reşat Titiz — TİYATRO: Naciye Fevzi — SİNEMA: Nijat Özön.

İstihbarat Tel: 1073 82

KAPAK KOMPOZİSYONU:

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK BASKISI:

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF:

T.H.A. — Erdoğan Çiftler

KLİŞE:

Doğan Klişe

3 aylık (12 nüsha) 12.50 Lira
6 aylık (25 nüsha) 25.00 Lira
1 senelik (52 nüsha) 50.00 Lira
Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI:

Santimi 20 Lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER:

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER:

Hürriyet Matbaan — Ankara

BASILDIĞI TARİH:

21.12.1966

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ
RÜZGARLI SOK. No: 15
ANKARA – TEL: 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Geçen hafta AKİS sütunlarında, D.P.'nin son Manisa Milletvekillerinden Sezai Akdağın mahkeme eliyle gönderilmiş bir mektubu çıktı. Mahkeme, buna bir de Akdağın resmini kattığı için AKİS okuyucuları kendisini bir defa daha görmek fırsatını buldular.

Sezai Akdağın adı, "İsmet Paşayla 10 Yıl" yazı serisinde geçmişti. Bunda Akdağın, D.P. İktidarının son aylarında, bilhassa Nisan ve Mayısta, D.P.'nin Meclis Grupunda geçen olayları Turgut Göleye bildirdiği, Gülenin de bunları kendi Genel Başkanına anlattığı açıklanıyordu.

AKİS okuyucuları dikkat etmişlerdir ki Akdağ, gönderdiği tekzip yazısında bu hususu hiç ağızına almamakta, 27 Mayıs sabahı nasıl tevkif edildiğini söylemekte, yazı serisinde başkalarından nakledilen vakaların doğru olmadığını bildirmekte, Turgut Göleyi de "şerefli bir insan olarak" umumi efkâr önünde açıklamaya davet etmektedir.

Halbuki Akdağ, tekzibini bize göndermeden önce Göleye başvurmuş, ondan bir de mektup almıştır. Bu mektubu bazı A.P.'li gazetelerde yayınlatmış, fakat AKİS'te nedense yayınlatmamıştır.

Turgut Göle hem konu hem de bu mektup hakkında, bizim talebimiz üzerine umumi efkâr önünde bir açıklama yapmıştır. Turgut Gülenin açıklaması okunduğunda hadisenin esası tamamile gözler önüne serilmektedir:

"Akis Dergisine

Sezai Akdağa yazmış olduğum mektup kendisinin bana vaki bir müracaatının cevabıdır.

Sezai Akdağın benden talep ettiği husus Akis Dergisinde yer alan konunun dergiye benim tarafımdan verilmediğinin belirtilmesi idi.

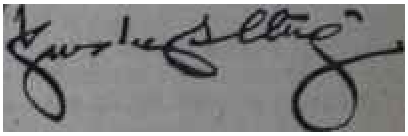
Benim kendisine cevap olarak yazdığım mektupta belirtilen husus da sadece budur.

Ben Sezai Akdağa diğer hususlardaki bilgilerin Akise benim tarafımdan verilmediğini ve bunların C.H.P. Grup zabıtlarından çıkartılmış olabileceğini bildirdim.

Saygılarımla
Turgut Göle

Buyrun Sezai Akdağ, Turgut Gölenin açıklamasını! Gerçeğin ne olduğu kâfi vuzuhla anlaşılıyor, değil mi?

Saygılarımla

Cilt : XXXVII Sayı: 653 24 **Aralık** 1966

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Ankara sokaklarında tek tük sovyet bayrakları
Diplomatik gaf!

Millet

Gösteriler ve demokrasi

Sovyetler Birliği Başbakanı Kosiginin ziyareti, bazı demokratik muaşeret kaidelerini Hükümetin ya bilmediğini, ya da bildiği halde bunların tatbikinin güçlüklerini göze alamadığını belli etmiştir. Ankara hiç bir misafirin ziyaretinde bu kadar süssüz, bu kadar donuk olmamıştır. Bir kaç yere asılan bir iki rus bayrağı, üzerinde ruscası bile bulunmayan "Hoş Geldiniz" dövizi Sovyetler Birliği Başbakanını Ankarada karşılayan tek resmi misafirperverlik işareti olmuştur. Gerçi Başbakana, yarı Devlet Başkanı protokolu uygulanmış, ikametine Ankarada Hariciye Köşkü, İstanbulda Şale Köşkü tahsis edilmiş, protokolcular daima olduğu gibi çok titiz bir çalışmayla bu misafire de kendisine büyük itina gösterilerdir ama Hükümetin,. ziyareti âdeta gözlerden kaçırmak istediği farkedilmiştir.

Halbuki Hükümete düşen, her misafir geldiğinde Ankaraya nasıl bir çehre veriliyorsa Başkenti öyle süslemekti. Rus bayraklarını görmenin bazı kimselerin hoşuna gitmeyeceği düşüncesi bunu yapmamış olmanın mazeretini teşkil edemez. Demokratik bir memlekette Hükümet kendi görevini yerine getirir,

HAFTANIN İÇİNDEN

Kuzeyden bir ziyaretçi

Metin TOKER

Sovyetler Birliğinin Başbakanı Kosigin Türkiyede bulunuyor. Bu, bir Sovyet Başbakanının memleketimize yaptığı ilk ziyarettir. Uzun yıllar gergin halde olan türk-rus münasebetleri bundan kısa bir süre önce yumuşamıştır ve devlet adamlarının karşılıklı ziyaretleri tekrar mümkün hale gelmiştir. Başbakan Kosigin, bu temasların çerçevesi içinde Türkiyededir.

Bir rus başbakanının Türkiyeyi ziyareti elbette ki, mahiyeti itibariyle ilgi çekicidir. Ama mâna bakımından bugün bunun fazla bir şey ifade ettiğini söylemek kabil değildir. Yeni münasebetlerin, İnönü Hükümetinin İktidardan ayrılmasından bu yana derin bir uykuya dalmış olduğu gözlerin Önündedir. Gerçi A.P. İktidarı, resmen, İnönü İktidarı tarafından çizilmiş olan dış politikadan ayrılmamıştır ve onu uygulamaktadır. Ancak dış politikaya her iktidar mutlaka kendisine mahsus bir damga vurur. A.P. İktidarının türk-rus münasebetlerine vurmuş olduğu damga, onları dondurulmuş halde muhafaza etmek arzusudur.

İnönü İktidarının Sovyetler Birliğiyle iyi münasebetler devrini Kıbrıs işinde Amerikanın tutumuna kızıp ta açtığını düşünmek pek sathi, hattâ ziyadesiyle safdilâne bir görüştür. Amerikaya karşı o konuda kamu oyunda beliren hiddetin yeni politikayı kolaylaştırmış olduğu gerçektir. Yıllar yılı karşılıklı güdülen düşmanlığın yüreklerde tortular bıraktığı nasıl unutulabilir? Üstelik bu tortular, bazısı suni gayretlerle beslenmiştir de.. Kıbrıs Meselesinin alevli bir safhasında girişilen buz çözme manevrası, yüreklerdeki o tortunun üzerine tam bu esnada Amerikaya karşı bir iğbirar tabakası gelmiş olduğundan, korkutabilecek tesirini göstermemiştir ve bu, bir talihlilik olmuştur. Ama politikanın esası, apayrı bir felsefeye sahiptir.

Eğer Kıbrıs işi çıkmasaydı ve Başkan Johnson o münasebetsiz, kaba mektubunu yazmasaydı İnönü İktidarı, rusların bize karşı takındıkları yumuşak tavra gene mukabele edecekti. Dünyayı 1947'lerdeki, 1950'lerdeki, hattâ John Foster Dulles devrindeki dünya saymak imkânı yoktur. Hele Kızıl Çin faktörü, konjonktürü geniş ölçüde değiştirmiştir ve daha da değiştirmektedir. Bugün Amerikayla Sovyetler Birliği arasında bir çok ortak menfaat vardır. Avrupaya karşı bir rus tehdidinden bahsetmek artık mübalâğadır ve bunun, bazı "ültra - golistler" tarafından bahis konusu edilen amerikan tehdidinden farkı yoktur. Aksine, iki Büyükler, bir başka tehlikenin tehdidi altında beraberce bulunduklarını müdriktirler ve bunu, bir takım davranışlarıyla göstermektedirler. Bu, elbette ki, Amerika ve Rusya kucak kucağa gelmişler, İkinci Dünya Harbi günlerine dönmüşlerdir demek değildir ama Beyaz Sarayla Kremimin sakinleri bazı konularda ortak kararlar almaya tekrar başlamışlardır. Bunun sembolik işareti "kırmızı hat"dır.

Böyle bir dünyada Türkiyenin, en yalan ve en büyük komşusuyla bıçak çekmiş halde yaşamasının hiç bir mânası yoktur. Ben Sovyetler Birliğinde iki defa bulundum ve başta bugünkü misafirimiz, çok rus idarecileriyle uzun konuşmak fırsatını buldum. Bu idarecilerin Türkiyeden endişeleri, bize garip de gelse tamamiyle ciddidir ve gerçektir. Sovyetler Birliği, düşman ve Amerikanın fazla peyki bir Türkiyeyi kendi güvenliği bakımından bir tehdit olarak görmektedir. Bizi, mütecaviz bildiği bir blokun kavga çıkarmaya hevesli mensubu saydıkça rahatsız olmaktadır. Ona, bunun tamamile hayal olduğunu, Türkiyenin, bizatihi bir tecavüz emeli taşımadığı gibi mütecaviz dostlarına da yataklık etmeyeceğini anlatmak bizim için de bir güvenlik unsurudur. Rusyanın bir tehdit olmasındaki bir sebebin bu rahatsızlığı, huzursuzluğu ve güvensizligi olduğunu söylemek doğru bir teşhis yapmakta.

Aslında İkinci Dünya Harbinden sonra da, hattâ onun arefesinde İnönü İktidarı Sovyetler Birliğine karşı hasmane görülebilecek her hangi bir hareket yapmaktan dikkatle sakınmış, bazı andlaşmalarına bile bunu belirten özel maddeler koydurtmuştur. Düşmanlık, malûm talepleriyle Stalin Rusyasından gelmiştir. Stalin Rusyası tarihin karanlıklarına gömüldüğü ve daha önemlisi, dünyada yeni bir konjonktür belirdiğine göre kuzeydeki komşumuzla münasebetlerimizi gözden geçirmek bir arızi hadisenin hissi tepkisi değil, ciddi bir politika felsefesinin icabı olarak görülmelidir.

İnönü İktidarı bu gereği yerine getirmiştir.

Bugün türk-rus münasebetleri buzlan çözülmüş durumunu muhafaza etmektedir. A.P. İktidarının daha bir yakınlaşmaya taraftar olmaması hüzün verici de olsa bu kadarı bile bir kazançtır. Eğer İnönü İktidarı devam etseydi her halde türk-rus münasebetleri, meselâ rus-iran münasebetlerinin paraleline girebilirdi ve bu Türkiyeye bazı maddi faydalar da sağlardı. Fakat A.P.'nin antikomünizmi istismarı, kendisine böyle bir kapıyı kapatmıştır. Bundan dolayıdır ki Başbakan Kosiginin ziyareti bir protokoler ziyaret hüviyetinden her halde kurtulmayacak ve önemli her hangi bir meseleye yardımcı olmayacaktır. Ziyaret, havanın olduğu gibi devam ettiğinin bir işareti sayıl' sa yeridir.

diğini hissettirmeye gayret etmiş-eğer bir grup halkın söyleyecek bir sözü, belli edecek bir hissi **varsa,** o da sözünü söyler, hissini belli eder. Hükümet, bu ifade tarzının kabalık hudutları içine girmemesine dikkat eder. Bunu o hududa sokmak isteyenler çıkarsa, onlara karşı da kuvvetini kullanır. Ama her şeye hâkim olabilir, ama her şeye hâkim olamaz.. Bunun önemi yoktur. Bırakınız demokratik ülkeleri, Sovyetler Birliğinde bile bazı halk gösterilerinde ölçülerin kaçırıldığını Başbakan Kosigin elbette ki bilir.

Bu tarz bir davranıştan bir görgülü misafirin alınması için hiç bir sebep yoktur. Büyük devletler hiç bir memlekette herkes tararından sevilmez. Seveni vardır, sevmeyeni vardır. Amerika dünyanın dört bir tarafında pek mi seviliyor? Rusyaya gelince, ona karşı Türkiyede başka sebeplere dayanan, kökleri daha derinde düşmanlık hislerinin bulunduğu nasıl saklanılabilir? Ama mesele, bir hükümetin, memleketin menfaatine bildiği bir politikayı cesaretle tatbik edecek güce sahip bulunduğunu göstermesiydi.

AP İktidarı rus başbakanının ziyaretini âdeta saklamaya çalışmakla sanki saklanabilirmiş gibi.. Bu güce sahip olmadığını hazin şekilde itiraf etmiştir.

Aleksi Kosigin Esenboğa **Hava** alanında
"Rusyadan dostluklarla"

Ziyaretler

"Buzlar çözülürken"

(Kapaktaki ziyaretçi)

Esenboğa Hava alanında ısı gittikçe düşüyordu. Kuru ayazın tedirgin ettiği insanlar, dikkatle, mikrofonda konuşan yuvarlak yapılı ve çıplak başlı zatın yüzüne bakıyorlardı. Konuşmacının yüzünden düşen, bin parça olabilirdi. Büyük bir sıkıntı içinde bulunduğu ve o anda yapmakta olduğu işi bir "angarya" telâkki ettiği, ilk bakışta anlaşılıyordu. Elindeki metni okurken arada bir gülümsemeğe çalışıyor, sonra hemen, içinden geçenleri anlamak istermişcesine, yanıbaşında durmakta olan uzun boylu, sert hatlı zatın yüzüne bakıyordu. Nihayet bundan vazgeçti ve konuşmasını aynı minval üzre bitirdi. Esenboğâda ısı daha da düşmüştü.

Olay, haftanın başında Salı günü, Esenboğa Hava alanında cereyan etti. S.S.C.B. Başbakanı Aleksi Kosigin ve beraberindeki heyet, o gün, Esenboğa Hava alanında Başbakan Süleyman Demirel, bazı Bakanlar, Genel Kurmay İkinci Başkanı Orgeneral Refik Tulga, bazı parlâmento üyeleri Ve kordiplomatik tarafından karşılandı.

Sovyet heyetini getiren ilyuşin-18 tipi özel uçak, saat tam 12.30'da piste indi. Başbakan Demirel ve diğer karşılayıcılar, uçağın Ankara üzerinde görülmesiyle birlikte, bulundukları salondan çıkarak pistteki yerlerini aldılar. Buradaki kısa bekleme süresi içinde gerek Başbakan Demirelin ve gerekse Bakanlarının yüzlerinde sıkıntılı bir ifade görülüyordu. Uçaktan ilk olarak, misafir Başbakan Aleksi Kosigin indi. Onu, heyetin diğer üyeleri izlediler. Demirel uçağa giderek, merdivenlerden inmekte olan misafir Başbakanı karşıladı ve elini sıktı. İki Başbakan, karşılayıcıların beklemekte oldukları yana doğru ilerlerken, foto muhabirleriyle alandaki görevli subay ve polis âmirleri arasında mutad çekişme cereyan etti. Başbakan Demirel, Bakanları ve diğer karşılayıcıları misafir Başbakana teker teker takdim ettikten sonra, alandaki bando tarafından iki memleketin millî marşları çalındı ve Misafir Başbakan, bir erin de sovyet bayrağını taşıdığı Şeref Kıtasını teftiş etti. Başbakanlarından Önce Ankaraya gelmiş olan sovyet gazetecileri ve filmcileri, bu sırada, durmadan resim çekiyorlardı. Şeref Kıtasını teftişten sonra Kosigin, alanda hazır bulunan Sovyet Elçilik ve kordiplomatik mensuplarının ellerini sıktı.

Sükan işbaşında

Karşılama töreninin ilk safhası böylece bitti. Daha sonra iki Başbakan, direklerine türk ve sovyet bayrakları çekilmiş alanın Şeref Salonu önünde ilk konuşmalarını yaptılar. Evsahibi Demirel, "S.S.C.B.'nin mümtaz Başbakanı ekselans Kosigini ve beraberlerindeki heyetin değerli üyelerini, memleketimizde karşılamak ve selâmlamaktan derin bir memnuniyet duymaktayız" derken, nedense, ikide bir misafir Başbakanın yüzüne bakıyordu.

Gerek alanda ve gerekse alanı şehre bağlayan yol boyunca geniş emniyet tedbirleri alınmıştı. Atlı-yaya polisler, yol boyunca nöbet bekler ve devriye gezerlerken, askerler de yo-

la hâkim tepelerde nöbet tutuyorlardı. Alanda ise karşılayıcıdan çok emniyet mensubu bulunduğu görülüyordu. Bunlar, tanımadıkları karşılayıcıları dikkatle inceliyor ve bazılarını, zihinlerinde yer etmiş "acaba?" sorusunu cevaplandırmak için göz hapsinde bulunduruyorlardı. Bu arada, ilginç bir olay daha cereyan etti. Misafirleri getiren uçak alana gelmeden önce çevreyi şöyle bir kolaçan eden içişleri Bakanı Faruk Sükan, Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesinden Kaya Toperi hemen oracıkta sorguya çekti. Bakan ve Toperi arasında şöyle bir konuşma oldu:

"— Kardeşim, şurada dolaşanların hepsi gazeteci mi?"

"— Evet beyfendi, hemen hepsi gazetecidir."

"— Peki, bunlara kart Verirken hepsini tanıyor muydun?"

"— Hepsini tanımama imkân yok beyfendi. Ama, kart verdiklerimin hepsi gazetecidir.."

"— Haa, öyle olsun da... Belli olmaz efendim, adamın biri, çıkar, gazeteciyim diye buraya girer, bir iş açar başımıza. Ondan sonra, çık içinden çıkabilirsen!."

Fakat aynı anlarda cereyan eden bir başka olay, Sükanı kısmen haklı çıkardı. Polisler, alanın çevresinde dolaşan ve hattâ bir ara salonlara giren acaip kılıklı 8 kişiyi pek tekin bulmamış olmalılar ki, derdest ettiler. Kimlikleri o anda kesin olarak tesbit edilemeyen bu "gariban"-lar, Türkistanlı olduklarını ve Sovyet Başbakanını protesto için oraya geldiklerini söyledilerse de, bunlardan bazılarının "yerli malı" aşırı sağcı militanlardan oldukları ortaya çıktı ve derhal nezarete alındılar.

Misafirlerin şehre girişi sırasında kayda değer bir olay cereyan etmedi. Ancak biri Çankırı caddesindeki Kıraner Özel Ticaret Okulunun penceresinden, diğeri de Kızılayda olmak üzere iki yerde, bazı gençler, ellerindeki macar bayraklarım Kosiginin otomobilinin önüne attılar.

Dışkapıdan Bakanlıklara kadar yol boyunu dolduran vatandaşlar ise sessiz ve muntazam sıralar halinde, konvoyun geçişini seyrettiler. Arada bir alkışlayanlar da oldu.

Ancak, belirtmek gerekir ki, AP İktidarının, aşırı sağcıların "oruç keyfi" ile savurdukları tehditleri ziyadesiyle ciddiye alıp, yol boyuna sovyet bayraklarını astırmaması, gerek yerli ve gerekse yabana diplomatik çevrelerce bir "diplomatik skandal" olarak nitelendi.

Bu arada dikkatleri çeken bir husus da, daha önce açıklandığı halde, Sovyet Dışişleri Bakanı Andrey Gromikonun Türkiyeye gelmemesi oldu. Dışişleri Bakanının gelişi, muhtemelen, Kıbrıs olaylarının son günlerde gösterdiği gelişme üzerine iptal edilmişti. Bu konuda ne Hariciyemiz, ne de Sovyetler Birliği tarafından resmi bir açıklama yapıldı. Geçmiş zaman olur ki..

Kosigin, şimdiye kadar Türkiyeye gelen ilk sovyet başbakanıdır. Fakat bu, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilerin ancak şimdi pek yakınlaştığı demek değildir. Bu iki ülke arasındaki bağlar, İkinci Dünya Savaşından hemen önceki günlere kadar da çok dostçaydı. Daha türk bağımsızlık savaşı devam ederken Lenin ile Mustafa Kemal arasında başlayan mektuplaşma, önce Sovyetler Birliğinin bu savaş boyunca Türkiyeye yardım etmesine ondan sonra da, Türkiye Cumhuriyeti kurulunca, iki ülke arasında sıkı bir işbirliğinin doğmasına yol açmıştır. 1921 Martında Sovyetler Birliği ile Ankara Hükümeti arasında bugünkü türk - sovyet sınırını tesbit eden Moskova Anlaşması imzalandığı zaman, türk bağımsızlık savaşı henüz sona ermemişti. Kuzey

Anti - rusluk ve antikomünizm

Rusyayla iyi münasebetlerin Türkiyede komünizmin ekmeğine yağ süreceği endişesi, bugün çok kimsenin kafasında samimiyetle vardır. Gerçi bu kimseler biraz basit düşünen ve dünyadan habersiz olanlardır ve fikir, bazı maksatlarla suni şekilde propaganda edilmektedir ama bunun bir gerçek olduğunun da bilinmesi lâzımdır. A.P. Grupunun içinde böyle bir takım, Kosiginin ziyaretini bile antikomünizm açısından değerlendirmektedir.

Halbuki komünizm başka şeydir, Rusyayla iyi münasebetler bir başka şey. Şimdiye kadar hiç bir memleket, Rusyayla münasebeti iyi olduğundan dolayı komünizmin kucağına düşmemiştir. Hatta bunların içinde, ekonomik ve sosyal durumları komünizm İçin elverişli birer vasat olduğundan dolayı komünistlerle en sıkı mücadeleyi yapanlar da vardır. Mısır bunlardan bir tanesidir, İran bir diğeri.. Nasıl Amerikayla iyi münasebetler, kendini bilen bir iktidarın idaresinde memleketi mutlaka kapitalist veya liberal yapmazsa Rusyayla karşılıklı olarak içişlere karışmamak esası üzerine yürütülecek bir dostluk politikası da komünizme hiç bir avantaj taşımaz. Aksine, Rusyanın merak konusu bir komşu olmaktan çıkarılması, komünizmin gizli cazibesini de yok eder.

AP. 'nin nüfuz sahibi kimseleri, Türkiyenin Rusyayla münasebetlerini bir dış politika hadisesi olarak mütalea etmelidirler. Rusyayla iyi münasebet, memleketin Amerikayla münasebetlerini ve Batı Bloku içindeki yerini bile etkileyen bir hadisedir. Bizim blokumuzda son yıllara kadar, belki Almanya hariç, hiç bir önemli memleketin Sovyetler Birliğiyle münasebetleri bizimkier kadar kötü değildi. Bundan bizim biç bir İstifademiz olmamıştır. Hatta, kuzeyde hep bir tehlikenin bulunduğu intibaı bizi bloklunuzun en uysal üyesi haline düşürmüştür. Amerikanın monologunu dinleyecek yerde bizim Rusyayla bir diyalog kurmamız Amerikanın monologunu da bir ara diyalog haline getirmiştir. Demirel iktidarının bu yolda olumlu adımlar atması, AP. nin bir takım komplekslerini yenmesi Türkiyenin menfaati icabıdır. Kaldı ki, Allah bilir ya, Rusya da iyi türk-rus münasebetlerinin şartı olarak bizim, komünistlerimizin yakasını bırakmamızı hiç bir zaman istememiştir.

Komünizme şiddette hayır. Ama, iyi türk-rus münasebetlerine samimiyetle evet. Bunun ikisini birarada yürütemeyeceğimizi sanmak, kendimizii biraz fazla küçük görmek olur.

Kosigin Demirelle birarada
Aman, kimse görmesin!..

komşumuz bu anlaşmayı imzalamakla, Batının hâlâ bir "haydutlar çetesi" olarak gördüğü Mustafa Kemal ekibinin meşruiyetini tanıyan İlk yabancı devlet olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da, 1925 Aralığında, iki devlet arasında 1945 yılına kadar yürürlükte kalan Dostluk ve Saldırmazlık Paktı imzalanmıştır.

Sovyetler Birliği yalnız türk bağımsızlık savaşına yardım eden ve Ankara Hükümetini ilk tanıyan devlet değildir. Aynı zamanda Türkiyeye ilk ekonomik yardımı yapan da odur. 1931 Ekiminde, o günlerin Sovyet Dışişleri Bakanı Litvinov Ankarayı ziyaret etmiş ve bu ziyaret sırasında 1925 paktı yemlendiği gibi, Sovyetler Birliği Türkiyeye ekonomik yardım sözü de vermiştir. 1932 Nisanında Sovyetler Birliği Türkiyeye 8 milyon dolarlık bir kredi açmış ve bu kredinin bir kısmıyla Kayseri tekstil fabrikası kurulmuştur.

Araya giren karakedi

Fakat, İkinci Dünya Savaşı yaklaştıkça, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkiler soğumaya başlamıştır. Bu durumun nedeni, Sovyetler Birliğinin, Almanya karşısında İngiltere ve Fransa ile tam anlaşmak üzere olduğu bir anda yüzseksen derecelik bir dönüş yapması ve 1939 Ağustosunda alman - sovyet saldırmazlık paktını imzalamasıdır. Moskovanın Londra ve Paris ile görüşmeler yaptığını bilen Türkiye, bu sırada, tıpkı kuzey komşusu gibi ve onun bilgisi dahilinde, İngiltere ve Fransa ile anlaşmaya çalışıyordu. Bu bakımdan, Sovyetler Birliği ile Almanya arasındaki pakt herkes gibi Türkiyeyi de pek şaşırtmıştır. Gerçi bu pakt uzun, ömürlü olmamıştır ama, Sovyetlerin bu davranışı, hele 1941 yılında Almanya ile Türkiyeyi paylaşmaya kalkışmak istemesinin öğrenilmesi, Türkiyenin, eski dostuna olan güvenini önemli biçimde sarsmıştır.

Türkiyede beliren bu güvensizlik dağılmadan, 1945 Martında Sovyetler Birliği, Türk Hükümetine bir nota vererek, 1925 Türk - Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Paktını yenilemiyeceğini bildirmiş ve buna sebep olarak da, bu Paktın, İkinci Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkan yeni duruma uygun olmadığını ve değiştirilmesi gerektiğini öne sürmüştür. Aynı yılın Haziranında da, Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov, Türkiyenin o sıradaki Moskova Büyük Elçisi Selim Sarpere, eğer Sovyetler Birliğiyle anlaşmak istiyorsa, Türkiyenin, 1981 Moskova anlaşmasıyla çizilen türk - sovyet sınırında Sovyetler Birliği lehine bazı değişiklikler yapılmasına ve Boğazların ortak savunmasının temini için Sovyetlere buralarda deniz ve kara üsleri verilmesine razı olması gerektiğini açıklamıştır. Selim Sarper, bu istekleri, Ankaraya danışmaya lüzum bile görmeden reddetmiştir. İşte bundan sonra türk - sovyet ilişkilerinin son derece bozulduğu ve Türkiyenin, Sovyetler Birliği karşısında güvenliğini koruyabilmek için Batıya yanaştığı görülmektedir.

ilk denemeler

Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki sert geçimsizlik 1953 yılına kadar böylece devam etmiştir. 1953 yılında Stalin ölmüş ve onun yerine geçen sovyet yöneticileri, değil yalnız Türkiye konusunda, fakat dünyanın hiçbir yerinde kaba kuvvetin artık işe yaramadığını anladıkları ve üzerine ne kadar çok baskı yapılırsa Türkiyenin o kadar çok Batıya yanaştığını gördükleri için, Ankara karşısındaki sert tutumlarından ayrılmak yolundaki ilk adımlarını atmışlardır. Moskova, Stalinin ölümünden ikibuçuk ay kadar sonra Türkiyeye bir nota vererek, Sovyetler Birliğinin türk toprakları üzerindeki isteklerinden vazgeçtiğini bildirmiş ve Boğazlar konusunda iki taraf arasında bir anlaşmaya varılması için durumun şimdi her zamankinden daha elverişli olduğunu ileri sürmüştür (30 Mayıs 1953). Fakat o sırada hem dünyadaki soğuk savaş bütün hızıyla devam ettiği için, hem de türk yöneticileri Sovyetlerin bir kere daha 1941 Martında Almanya ile arası açılınca aynı sözleri söylediği halde sonradan başka havalar çaldığını unutmadıklarından, bu sovyet uvertürü Türkiyede fazla bir etki yapmamıştır.

Ancak, 1957 yılından sonra durum önemli biçimde değişmiştir. Bilindiği gibi, Sovyetler Birliği bu yıl içinde ilk sputnikini uzaya atmış ve böylece, bütün dünyaya, kıtalararası balistik füzelerini hizmete koyduğunu göstermiştir. Bu olay, aslında, Türkiye için ferahlatıcı bir olay olmak gerekirdi. Çünkü, kıtalararası balistik füzelerin varlığı, iki büyük dünya devleti, yani A.B.D. ile S.S.C.B. arasında bir denge kurmuş ve bu denge sonunda Türkiyenin güvenliği kendiliğinden ferahlığa kavuşmuştur. Öteyandan, uzun menzilli füzelerini yapınca, Türkiyenin Sovyetler Birliği için stratejik önemi de azalmıştır ki bu da ikinci bir ferahlık sebebi olmuştur. Nihayet, 1955lerden sonra gelişen teknolojik bilgi Boğazlardan Karadenize yabancı gemi sızmalarının uzaktan

anlaşılmasını da sağladığı için, Sovyetlerin bu yoldan gelecek bir baskından duydukları korkuyu ortadan kaldırmıştır. İşte bütün bu gelişmeler ve karşılıklı rahatlamalar sonunda, 1957 yılında, yapıcı bir türk-sovyet yakınlaşması için zemin hazırlanmış bulunuyordu.

Efendim nerede, ben nerede!

Oysa Menderes Hükümeti, 1957 yılından sonra Sovyetler Birliğiyle yakınlaşacağına uzaklaşmıştır. Bunun sebepleri çeşitlidir. Bir kere, Demokrat Partili yöneticiler, sovyet sputnikinin rahatlatıcı etkisini anlamak şöyle dursun, Türkiyenin güvenliği bakımından, bundan büyük endişe duymuşlardır. Bu yanlış yargı sonunda da, 1959 yılında, Atlantik Konseyinin 1957 Aralığında aldığı karara uygun olarak, türk topraklarında çekirdekli başlıklar taşıyan amerikan füzelerine yer vermişlerdir. İkincisi, Sovyetler Birliğine yaklaşırlarsa, Batıdan aldıkları yardımın azalacağından korkmuşlardır. Fakat 1960 yılına doğru, Demokrat iktidarın izlediği meşhur "enflâsyon yoluyla kalkınma" politikasının iflâsı yüzünden Türkiyenin ekonomik durumu öyle bir noktaya gelmiş bulunuyordu ki, Menderes, 1960 başlarında, "denize düşen yılana sarılır" gibilerden, aynı yılın Temmuzunda Moskovaya gideceğini açıklamak zorunda kalmıştır. Ne var ki, 27 Mayıs Devrimi sebebiyle, tasarladığı bu ziyareti gerçekleştirememiştir. Bu devrimle birlikte, türk - sovyet ilişkilerine de yeni bir hava gelmiştir. 1961 yılında Türk-Sovyet Doğu Demiryolu Sözleşmesi, 1962 yılında da, biri Türkiye İle Sovyetler Birliği arasında telefon bağıntısı kurulması, ikincisi de Arpaçay ırmağı üzerinde ortak bir baraj yapılması konularında olmak üzere, iki mutabakat anlaşması imzalanmıştır. Bunların arkasından, 1963 Haziranında, zamanın Senato Başkanı Suat Hayri Ürgüplünün başkanlığındaki bir parlâmento heyeti Sovyetler Birliğine gitmiştir.

Hızlanan yakınlaşma

1963 yılının sonlarından başlayarak Kıbrıs olaylarının, onunla birlikte de türk - sovyet yakınlaşmasının hızlandığı görülmektedir.

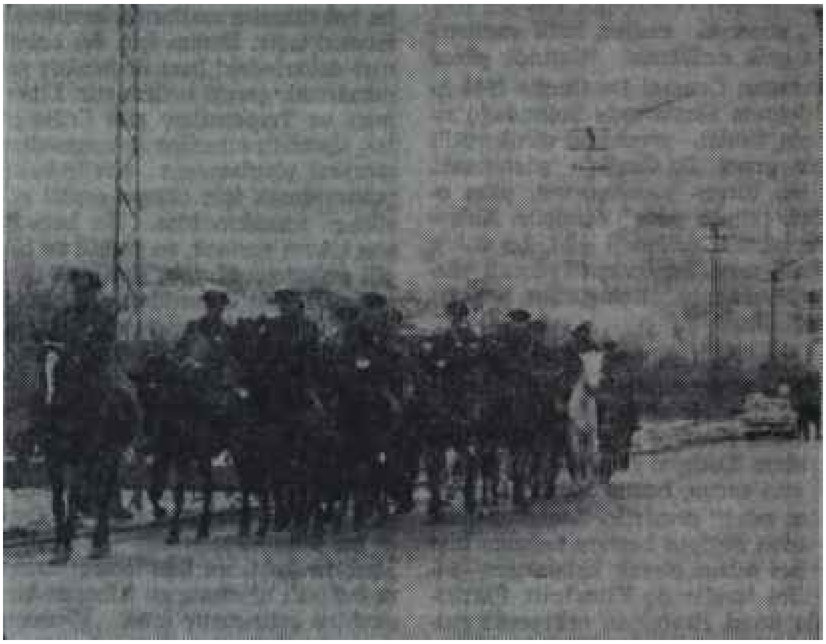
Kıbrıs olayları patlak verdiği zaman, Makariosun Türkiye karşısında en çok kullandığı koz, sovyet yardımına başvurmak tehdidiydi. Fakat İnönü hükümetlerinin attığı adımlar sonunda, Makarios bu silâhı bir daha kullanamıyacak biçimde kaybetmiştir. İnönü, 1964 sonlarında, Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkini Moskovaya göndermiş ve Sovyetlere, ayrı ayrı bloklarda olmanın dostluk ilişkileri kurulmasına engel teşkil etmediğine inandığını göstermiştir. Dışişleri Bakanının bu ziyareti sonundadır ki iki ülke arasında iyi komşuluk münasebetlerinin toprak bütünlüğü, bağımsızlık ve hak eşitliği ilkeleri içinde kuvvetlendirilmesi kararı alınmıştır.

Bunlardan daha da önemlisi, Erkinin Moskova ziyareti sonunda Sovyetlerin Kıbrıs konusunda attığı adımdır. Sovyetler, gezi sonunda yayınlanan ortak bildiride, Adada iki millî topluluğun varlığını ve Ada türklerinin kanuni haklarını kabul etmiştir. Bu gelişme sonunda Makariosun ayağının altındaki toprak kökünden sarsılmış oluyordu. Nitekim, Erkinin Moskova gezisinden buyana, sovyet yardımı, kozunu oynayamaz Suruma düşmüştür.

Öteyandan, bu gezinin, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki yeniden yakınlaşmanın en önemli adımım teşkil ettiğinden de şüphe edilemez. Onun arkasından, 1965 Ocağında, Prezidyum üyesi Nikolay Podgorninin şimdi Devlet Başkanıdır başkanlığında bir Sovyet parlâmento grupu Türkiyeye gelmiş, 1965 Mayısında da Sovyet Dışişleri Bakanı Andrey Gromiko yurdumuzu ziyaret etmiştir. Gromikonun ziyaretinin hemen arkasından, 1965 Agustosunda, gene Suat Hayri Ürgüplü, bu sefer de Başbakan olarak, Sovyetler Birliğine gitmiştir. Uluslararası nezaket kurallarından pek nasibi olmayan bazı AP'li milletvekillerinin bilgisine sunulmak üzere şunu hemen belirtmek gerekir ki, Kosigin, şimdi bu ziyareti iade etmek üzere Türkiyede bulunmaktadır; yoksa, Ürgüplünün "gafleti" yüzünden değil.

Teknokratlıktan politikacılığa

Genellikle fazla gülmeyen bir insan olarak tanınan Başbakan Kosigin, bugün büyük bir değişme içinde olan sovyet toplumunun tipik temsilcilerinden biridir. Bundan 62 yıl önce Petersburgda doğmuştur. Babası bir tornacı ustasıydı. İhtilâl sırasında Kızıl Orduya katılmış ve ihtilâlin başarısı için çalışmıştır. Ekim ayının bütün ıstırabını yaşadıktan ve Leninin işbaşına geldiğini gördükten sonra ordudan ayrılmış ve ihtilâle bu sefer de bilgisiyle hizmet etmek amacıyla, Leningrad Tekstil Enstitüsüne yazılmış, genç

Esenboğa yolunda atlı polisler
Siikanın emniyet tedbiri

Kosigin Ankarada, Sovyet kordiplomatiği ile
Hem ziyaret, hem ticaret

yaşta, çalıştığı fabrikanın müdürlüğüne yükselmiştir. Otuzbeş yaşında da, Stalinin giriştiği büyük temizleme hareketlerinin yöneticiler arasında yarattığı boşluktan yararlanarak, Leningrad Belediye Başkanı olmuştur. Teknik bilgi bakımından çok kuvvetli, fakat siyasal ihtirastan yoksun olan bu genç adam, kısa bir süre içinde Stalinin dikkatini çekmiş ve Kosigin, bundan sonra, sırasıyla maliye, hafif endüstri ve gıda endüstrisi işlerinde görev almıştır. General De Gaulle 1944 Aralığında Moskovada bulunduğu sırada, Stalin, yanındaki soluk yüzlü bir genci De Gaulle'e göstererek, "Ben birşey yapmıyorum, plân odur, çalışan odur" demiştir. Kolayca tahmin edileceği gibi, bu soluk yüzlü genç, bugünün düşünceli yüzlü Başbakanı Kosiginden başkası değildir.

Kosigin için bu sözleri yalnız Stalin söylememiştir. 1958 yılında kendisine bir sürü teknik soru yöneltilen Hrutçof da, bu soruları soranlara Kosigini göstererek, "Bunları ona sorun, benim yerimi alacak olan odur" demiştir. Kosiginin durmadan değişen başlara rağmen hep ikinci adam olarak kalmasının nitekim bugün de Komünist Partisinin lideri Brejnevin arkasında gelmektedir nedeni, kimsenin vazgeçemiyeceği teknik bilgisi kadar, sessizliği ve yaradılışından gelen uysallığı, esnekliğidir. Kosigin, bütün hayatı boyunca "az konuşan adam" olarak tanınmıştır. Şu sıralarda ise, Sovyetler Birliğinin en az konuşan, fakat en çok düşünen adamıdır.

Omuzlarındaki yük

Bir gere, önünde, koca bir kitlenin

ekonomik refahını sağlamak gibi ağır bir görev vardır. Sovyet halkı hergün biraz daha iyi yaşamak, daha bol tüketim mallarına kavuşmak istemektedir. Bunun için de, komünist doktrindeki bazı dogmaları yumuşatmak gereği belirmiştir. Liberman ve Trepezoikov gibi iktisatçılar, sistemin temeline dokunmadan, merkezî plânlamanın sivriliklerini yumuşatmak için ortaya çeşitli görüşler atmaktadırlar. Bu konuda son kararı vermek, en yetkili ve bilgili politikacı olarak, Kosigine düşmektedir. Bu durumda değil Kosigin gibi sessiz bir adamın, en kaygısız insanların bile fazla neşeli olmasına imkân yoktur.

Ekonomik durum bir yandan Kosigini Sovyetler Birliğinin en çok düşünen adamı olmaya zorlarken, uluslararası durum da yüzünü fazla güldürecek gibilerden değildir. Gerçi bu yılın başlarında Taşkentte Hint ve Pakistan liderlerinin arasını bularak uluslararası itibarını birdenbire artırmıştır ama, Vietnam durumu, Sovyetler Birliğinin sosyalist blok içindeki prestijine indirilen büyük bir darbe olmaya devam etmektedir. 1965 yılında Hanoiyi ziyaret ettiği zaman kendisinden yardım isteyen insanlarla ve Kuzeye yapılan ilk amerikan bombardımanlarıyla karşılaşmanın verdiği acıyı hâlâ içinde yaşatmaktadır. Bunun yanısıra, Çin Halk Cumhuriyeti ile Sovyetler Birliği arasındaki geçimsizlik alabildiğine devam edip gitmektedir.

Neler görüşülecek?

Türk hükümet yetkilileriyle Sovyet Başbakanı arasında bu Çarşamba günü başlıyacak olan resmî görüşmelerde, Kıbrıs konusu, şüphesiz ki, önplânda yer alacaktır. Dışişleri Bakanlığına yakın bir yetkili, AKİS muhabirine, Sovyetlerin, türk-yunan ikili görüşmelerinden memnun olmadıklarını söyledi. Bu durumda Kosiginin, Türk Hükümetine yeni teklifi, muhtemelen, Adanın tam bağımsızlığı yolunda bir politika izlenmesi şeklinde olacaktır. Zaten Sovyetlerin Kıbrıs konusundaki temel görüşleri budur.

Üzerinde durulacak konulardan birisi de, Batı-Doğu ilişkileri ve Türkiyenin bu konudaki tutumu olacaktır. Bu konu görüşülürken, NATO ve Varşova paktlarının da ele alınacağı ve bu paktların halklar yararına işleyebilmesi hususu üzerinde durulacağı sanılmaktadır.

Almanya meselesi ve Vietnamın durumu da görüşmelerde üzerinde durulacak ana konulardandır. Avrupanın belli yerlerinin nükleer silâhlardan arınması, nükleer denemelerin durdurulması ve son günlerde yeniden alevlenen Filistin meselesi de ele alınacak konular arasındadır.

İki hükümet başkanının bu konularda ne dereceye kadar fikir birliğine varabilecekleri bilinmemektedir. AP çevresinden yayılan havaya bakılırsa, birçok konuda zıt görüşlerin ortaya atılacağını ve savunulacağım söylemek kehanet sayılmamalıdır. Zaten ne yerli ve ne de yabancı gözlemciler, bu görüşmelerden fazla bir şey beklemektedirler. İktisadi konularda varılması muhtemel kararlar dışında, bu ziyaret, bir "iade- i ziyaret" olmaktan İleri gitmeyecektir. Bu sonuç, AP İktidarının belli yapısı ve tutumu karşısında bir sürpriz olmayacaktır. Zaten Sovyetlerin de, durumu bildikleri için, bu ziyaretten fazla birşey beklemeleri abesle iştigal olur.

Amerikalılar

Bir arkeoloji meraklısı!

Hadise, bundan bir süre önce Antalyanın meşhur Sidesinde geçti. Hadiseden haberdar olan Antalya ve Side, bugün, hadisenin nasıl bir vurdumduymazlıkla karşılandığının hâlâ hayreti içindedir. Düşünülmektedir ki "Size ne? Ben ne istersem yaparım. Bana kimse karışamaz" diyen "yabancı" belki de dediği neviden bir kudretin sahibidir.

O gün, Prof. Jale İnan mutad çalışma kıyafetiyle, yani ayağında bir pantalon, sırtında bir gömlek, nezaret ettiği kazının civarındaydı. Prof. Jale İnan istanbul Üniversitesine mensup bir arkeologdur ve Sidede, bu üniversiteye ait bir kazının başında bulunmaktadır.

Prof. İnan kazı civarında vardakosta, sarışın, başında geniş şapka bulunan bir kadına rastladı. Kadın ürkek bakışlarla etrafı kolaçan ediyordu ama, bizim arkeolog bunu fazla umursamadı. İlk sözü söyleyen kadın oldu. Biraz ilerdeki bir çalı arkasını göstererek:

"— Bizim mösyö, orada, pipi.." dedi.

Kadının bir izahat vermek lüzumunu duyduğu anlaşılıyordu.

Prof. Jale İnan gösterilen çalı yönüne baktı. Şaşmaktan kendisini alamadı. Eğer "mösyö" gerçekten "pipi" yapıyorsa, bu pek acaip bir pipi yapma şekliydi. Zira adamın iki bacağı havadaydı ve sallanıyordu. Bizim arkeolog bir tabiat hadisesinin mi karşısında olduğu merakı içinde adama doğru ilerledi. Adam pipi yapmıyordu. Bir kazı çukurunun içine, yarı beline kadar sarkmıştı Ve ayakları ondan dolayı havadaydı. Prof. İnan adama:

"— Orada ne yapıyorsunuz?" diye sordu.

Adam başını çevirip baktı, karşısındaki pantalonlu kadını gözü pek tutmuş olmamalı ki:

"— Gel buraya bakayım, burada söyle" dedi.

Jale İnanın böyle sözlere bırakacak pabuçu yoktu. İriyarı adamın yanına yaklaştı ve sualini tekrarladı. "Yabancı" tam bir fütursuzlukla sordu:

"— Sana ne?"

Prof. İnan izah etti. Burası bir üniversite kazısıydı ve kazı mahalline girmek yasaktı. Prof. İnan bu sırada dikkat etti. Adamın elinde bir de âlet vardı.

"—Ya, bu nedir?" dedi.

Adam, cüretini arttırdı:

"— Neyse, ne! Ben ne istersem yaparım, bana kimse karışamaz.. Haydi, çek arabanı!."

Prof. İnan baktı, adamın elindeki bir detektördü ve adam kazıdan bir şeyler aşırmaya niyetliydi. Detektör ortaya çıkınca bizim arkeologun hassasiyeti arttı. Kendisinin kim olduğunu söyledi. Eğer adam, dediği kadar kudretliyse pek âlâ bir kazı müsaadesi alabilir ve orada çalışırdı. Ama o takdirde, tabiî, parça aşırmak gene de yasaktı.

Adam bir bozuldu. Jale İnan ona, hangi milletten olduğunu sordu. Adam, alman olduğunu bildirdi. Prof. İnan mükemmel almanca konuşmaktaydı. Adama almanca hitap edince adam şaşırdı. Alman değildi. Artık, jandarma çağırmak farz olmuştu.

İş bu safhaya dökülünce adam çukurundan çıktı. İlk işareti vermiş olan kadın da meselenin sarpa sarıldığını anlamıştı. Birden kalktı, elindeki çantasını fırlatıp attı ve koşmaya başladı. Çantadan dökülenler bir takım tarihi taşlardı ve kazıdan alındıkları belliydi. Kadın bunları, jandarma geldiğinde üzerinde bulunmasın diye atıyordu.

Başkonsolos Collins
Tarih meraklısı!

Jandarma geldi ve zabıt tutuldu. Adamın elindeki detektör müsadere edildi. Adamın detektörle, kazı mahalline, hırsızlama araştırma yapmak için özel surette ve o niyetle geldiği anlaşılıyordu. Gerçekten de o çukurda, bir müddet sonra bir altın sikke bulundu. Fakat sikke, orada bir hazinenin mevcudiyetinden ziyade bir temel atma töreninde, uğur olsun diye, bu sikkenin temele bırakıldığını gösteriyordu.

Şehir, bir anda hadisenin dedikodusuyla çalkandı.

Zira detektorlü adam, Amerika Birleşik Devletlerinin İstanbul Başkonsolosu Mr. Collins idi ve gözcülüğünü de sayın eşi, Mrs. Collins yapıyordu.

Hadisenin asıl ilgi çekici tarafı, tahkikatın uyutulmuş olması, daha garibi ise, Mr. Collins'in hâlâ İstanbulda, Amerika Birleşik Devletlerinin Başkonsolosu olarak görevine devam etmesidir.

C. H. P.

Başarılı tutum

politik hayatım, başlangıçta, "CHP düşmanlığı" üzerine kurmuş bir milletvekiliydi. Şimdi bağımsızdı. Meclis kulisinde arkadaşları ile sohbet ediyordu. Birisi sordu:

"— Yahu, sen hangi partiye gireceksin? Herhalde CHP'ye giremezsin. Bu, senin için fazla dönüş olur. Ama, ne zaman bağımsızlıktan vazgeçeceksin?"

Politik hayatını CHP düşmanlığı üzerine kurmuş olan, şimdi bağımsız politikacı, soruya itiraz eder bir edayla, şöyle dedi:

"— Niçin? Ecevitin tutum ve görüşlerini tamamen benimsiyorum... Ama hangi partiye gireceğim hususunda kesin kararımı, bir yıl sonra seçmenlerimle tekrar danıştıktan sonra vereceğim."

Bu cevap, sohbete katılanların yüzlerinde şaşkın bir ifadenin belirmesine sebep oldu. Olay, haftanın başında Pazartesi günü cereyan etti. Olaydan bir gün önce iki ilçede yapılan seçim, bağımsız milletvekilinin, etrafındakiler üzerinde şaşkınlık yaratan kanaat değişikliğinin

pek münferit bir belirti olmadığını ortaya koyuyordu. Şereflikoçhisar ve İstanbul Küçükyalıda seçmenler, belediye başkan seçimi için oy kullanırken, bu defa, dikkati çekecek derecede, CHP'ye yönelmişlerdi. Küçükyalıda bundan önceki belediye seçimini CHP kaybetmişken, bu defa, az sayılmayacak bir farkla, "Ortanın Solu"nu benimseyen partinin adayı kazanmıştı. Şereflikoçhisarda ise geçen seçimi yine CHP kazanmıştı, ama pek az bir farkla. Pazar günü sandıklara atılan oylar tasnif edildiğinde ise bu "az fark"ın yüzlerle ifade edilecek derecede arttığı görülmüştü. Her iki seçimde dikkati çeken şu oldu: AP ve TİP'in oylarında bir gerileme vardı. Oysa bu seçimlerden önce AP yoğun bir faaliyet göstermiş, seçmenleri, "biz iktidardayız, bize oy vermezseniz devletin hizmet imkânlarından mahrum kalırsınız" diye tehdit etmişti. Buna karşılık, CHP'nin silâhı "Ortanın Solu" politikasının izahı ve savunması olmuş ve silâh başarı kazanmıştı.

Bu belirtiler, elbette ki, ciddi bir genelleme için yetersizdir. Ama "AP lktidarı"na, meşru yoldan, güvenilir ve hayal mahsulü olmayan bir alternatif arayan partisiz vatandaşlar ve samimi CHP'liler, bu belirtileri ümitle karşılamaktadırlar. Memleketin havasında bu ümidin yarattığı olumlu değişikliği farketmemek için ya gözü kapalı, ya da CHP Kurultayının mağlûplarından olmak lâzımdır.

Çomakçıların savaşı

Nitekim, hem memleket ve hem de CHP için olumlu belirtilerin sık sık görüldüğü şu günlerde bazı CHP'liler, Ecevit ekibine karşı yeni bir mücadele için silâhlarını bilemektedirler. Ayın 24'ünde toplanacak olan Parti Meclisi, iyi bir yola girmiş olan CHP arabasının tekerine çomak sokmak isteyenler için bir vesile olarak görülmektedir. Kurultay yenilgisinin acısını bir türlü yüreklerinden atamayan bu politikacılar, önce Parti Meclisini olağanüstü toplantıya çağırma teşebbüsüne geçmişler, fakat bunda başarı sağlıyamamışlardır. Şimdi, Parti Meclisinin olağan toplantın için hazırlanmaktadırlar.

Bu takım ve onların görüşleri ile buruklukların paylaşanlar, atı alanın Üsküdarı geçtiğini hiç farketmiyor değildirler. Ama yine de, ellerinden geleni ardlarına koymamayı ihmal etmemektedirler. Parti Meclisi toplantısı için ilk tasavvurları, geçen hafta bu dergide açıklanan, güvensizlik oyuna başvurarak, mevcut Merkez Yönetim Kurulunu düşürmek olmuştur. Parti Meclisinde bir güven oylaması yapılırsa, Merkez Yönetim Kuruluna mensup 10 kişinin oy kullanamaması esası bir imkân da yaratmaktadır. Bazı evlerde yapılan toplantılarda bu, hesaplanmıştır. Ama tasavvurun vakitsiz açığa çıkması ve yapılan oy hesaplarının tekrar kontrolü tereddüt yaratmıştır. 43 kişilik Parti Meclisinden 26'sı Ecevit ekibindendir. Çomakçılar ise, oya katılamayan 10 Merkez Yönetim Kurulu üyesi 26'dan düşülürse, geriye 16 kalır. Oysa Parti Meclisinde Ecevit ekibine dahil olmayan üye sayısı 17 dir, şeklinde düşünmektedirler. Ama ciddi bir tetkik bu hesabın yanlışlığını derhal ortaya koyabilir. Çomakçıların, Ecevite güvensizlik oyu verir diye hesapladıkları 17 kişi içinde, meselâ bir Kemal Satır, bir İlhami Sancar, bir Nihat Erim de bulunmaktadır. Bu isimlerin, Ecevitin çalışmalarını baltalıyacak bir oyuna âlet olmaları beklenemez. Hem, Ecevit ve Merkez Yönetim Kuruluna güvensizlik oyu verilse dahi, yeniden yapılacak seçimde Parti Meclisine hâkim olan Ortanın Solu taraftarları aynı 10 kişiyi seçebileceklerine göre, çomakçılar yeni bir hezimetle karşılaşacaklardır.

Turhan Feyzioğlu
Aktif direnme

Bu hesabın sonucu mudur, yoksa taktik endişesi ile midir, bilinmez ama, Ortanın Soluna karşı yeni bir savaş vermenin hazırlığını yapanlarda, Parti Meclisi toplantısına beş gün kala bir yumuşama belirmiştir. Feyzioğlu, haftanın başında kendisine bu konularda soru soran AKİS'çiye, Parti Meclisinde bir güven oyu teklif edilmesinin söz konusu olmadığını, Kurultaydan çıkalı iki ay olmuş bir partide bunun tuhaf kaçacağını ifade etti. Ayrıca, toplantıda, işbaşındaki ekibi bası noktalarda tenkit edeceğini de söyledi, fakat hangi noktalar üzerinde duracağını açıklamadı. AKİS'çiye karşı kullandığı dile bakılırsa, Feyzioğlu ve arkadaşları, "tekere çomak sokmak" niyetinde değillerdir. Ama, Ecevitin Doğu gezisine çıkacağı sıralarda bu takımın, Parti Meclisini olağanüstü toplantıya çağırmak için imza topladığı da bir gerçektir, Feyzioğlu,' bu teşebbüsü şöyle izah etti:

"— Kurultaydan sonra iki ay geçmiş, memlekette birçok önemli olaylar olmuştu. Bahar havası, ihtilâl söylentileri gibi... Bunlar üzerinde parti görüşünün tesbiti gerekliydi. Bil onun için imza topladık. Toplanalım ve konuşalım istiyorduk. Doğu gezisine mâni olmak niyetimiz bahis konusu değildi. Hattâ bu yüzden, geziden on gün önce teşebbüs yaptık, toplantı yapıldıktan sonra geziye çıkılabilsin diye. Hattâ kanunî bir mecburiyet hâline gelmesin diye, gerekli imza sayısını bile tamamlamadan Genel Başkana danıştık.."

Parti Meclisine doğru

Şimdi Parti Meclisi normal olarak toplanacak ve CHP'nin meselelerini konuşacaktır. Görüşmeler daha ziyade, Merkez Yönetim Kurulunun Parti Meclisine götüreceği, iki ayı kapsayan çalışma raporu üzerinde cereyan edecektir. Yapılan gezilerini çalışmaların ve memleketin içinde bulunduğu durumun belirtileceği bu raporun bir başarısızlık belgesi olduğu herhalde pek kolay söylenemiyecek, söylense de, inandırıcı olmayacaktır. Hattâ, raporda Genel

Merkez ile Grupun münasebetlerine dair bölüm biraz teferruatlı ele alınırsa, çomakçıların savunmaya geçmek zorunda kalmaları bile mümkündür. Meselâ, "aidat" meselesi görüşme konusu olursa, çomakçılar müşkül durumda kalacaklardır. Bir süre önce Grupta, çomakçılar, bir punduna getirip, milletvekilleri tarafından ödenen 150 liralık aidatın (bunun 100 lirası Genel Merkeze verilmektedir) 50 liraya indirilmesini ve Genel Merkeze aidat ödenmeme sini, acele bir önerge ile kabul ettirmek istemişlerdir. Önergenin aleyhinde konuşmak isteyen Sadrettin Çangaya o oturumda Feyzioğlu söz vermemiştir. Daha sonra teklif, bir "tekrir-i müzakere" önergesi ile Mustafa Dinekli tarafından tekrarlanınca, Sadrettin Çanga konuşma fırsatını bulmuş, "Aranızda en fazla para sıkıntısı çekenlerdenim ama.." diye başladığı konuşmasında, böyle bir teklifin kabulü halinde Genel Merkezle Grup arasındaki ilişkilerin iyice sertleştiği intibaının doğacağını, bunun partiye zarar vereceğini, teşkilât üzerinde kötü etki yaratacağını söylemiştir. Teşebbüs güçlükle önlenmiştir.

Parti Meclisine bu hava içinde gidilmektedir. Çomakçılar, fırsatını, bulurlarsa, Merkez Yönetim Kurulunu düşürmeye teşebbüs edecekler, Ecevit ve arkadaşlarının, Kurultayda kabul edilen bildiriyi bazı konuşmaları ile ihlâl ettiklerini ileri sürecekler, hiç olmazsa, birkaç kişiyi yıpratmak için çaba göstereceklerdir. Hiç bir şey yapamasalar, toplantı sonunda çıkacak bildiriyi törpülemeğe ve sade suya tirit hale getirmeye uğraşacaklardır. Ama kuvvetli değildirler ve bu tarzdaki hareketleri mevcut kuvvetlerini de gündengüne eritmekte, kişiliklerini menfi, sevimsiz hale getirmektedir.

Yörüngeye Oturamayan Reform

Başbakan Demirel, "Milletin daha fazla vergi ödemeye tahammülü yoktur, vergiler artmayacaktır" derken, Meclis komisyonlarında, vergileri artıran kanun tasarıları kuzu gibi yatıyordu.

Belediyelerin klâsik bir kurnazlığı vardır, ekmek fiyatlarını artıracakları zaman, bunun halk üzerinde yapacağı tepkiyi düşünerek, fiyata dokunmaz, gramajı düşürürler. Kuzu gibi yatan tasarılarda vergi oranlarında artış yoktur, fakat eski vergiler, yeni İsimler ve hükümler altında, fazlasıyla» piyasaya sürülmektedir.

Biz, bu yazıda vergi artışlarının nedenlerine inecek, memleketin sosyal ve ekonomik düzeni içinde kaçınılmaz sonuçları belirtmeye çalışacağız.

Birkaç yıl öncesine gidelim. Yıl 1961. Hükümet, bir vergi reformuna gidilmesi zorunluğu içindeydi. İhtilâl sonrası psikolojisi buna hiç de elverişli değildi. Konu ortaya atılınca, politik demagojinin ağzına oldukça büyük bir sakız verilmiş oldu. Oysaki demagoglar, AP'yi DP'nin devamı sayanlar, bu memlekette vergi reformunun, "aşar" denilen ortaçağ vergiciliğinin kaldırılmasıyla başladığını, 1947'de modern vergi prensiplerine uygun çalışmalara geçildiğini, sosyal ve ekonomik bünyenin gelişmesinde vergilerin, bu gelişmenin gerektirdiği hizmetleri yerine getirme ve ekonomide bir denge niteliği bakımından gündengüne artan bir önem taşıdığını, çağdaş vergi prensiplerinin bütün dünyada bu yöne doğrulduğunu, geri kalmış bir memleket olarak, milli ekonomimizin vergi yoluyla idaresi gerektiğini bilememekteydiler.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında gerek Amerika, gerekse Almanyada vergi oranlarının yüzde 80'e kadar çıkarıldığı ve ancak bu yoldan milli ekonomi ve konjonktürün düzenlendiği ilgililerce bilinmekteydi. Devlet gelirlerinin milli gelire oranı gözönüne alınırsa, 1959 istatistiklerine göre Amerika yüzde 31.8, İngiltere 39, Avusturya 43.9, İsrail 40, Yunanistan 25'di. Türkiye ise 14.7 'de kalmıştı.

İlmi esaslara dayanan vergi artışlarına yönelen teşebbüsler, demagogların yaygaralarına pabuç bırakılmadan yürütüldü. Vergi kanunlarında reformu sağlayacak değişiklikler yapıldı. Ancak, reform bir türlü yörüngesine oturamıyordu. Çünkü, çağdaş vergicilikte temel müessese olan "güvenlik" bizde mevcut değildi. Beyan esasına dayanan vergiler, bu yüzden, tam olarak denetlenemiyordu. Kaçakcılık, bütün haşmetiyle saltanatım sürdürüyor, gelir teşkilâtı ise geleneksel idari ve teknik lâçkalığı içinde bulunuyordu.

Bu bakımdan, bugün, sosyal bünyemizin değişikliğine uygun olarak ve bu konuda dünyanın gidişine ayak uydurularak, vergi tekniğinde, İhtilâl sonrası yapılmaya başlanan reformun devam ettirilmesi zorunluğu vardır. Bu gerçek, bütün ilim adamlarının, vergicilik prensiplerinde en kuvvetli ve müşterek tezleridir.

Konu, idare-i maslahata uygun olmadığı gibi, siyasi çıkarlara yem olamıyacak kadar da ciddidir.

H. Nihad ERER

A.P.

"Hamama gidenler"

Geçen haftanın sonunda yapılan AP Temsilciler Meclisi toplantısında, Balıkesir milletvekili Cihat Turgut, parti içinde bir "Yeminliler cuntası"nın kurulduğu haberlerine değinerek ve DP'nin sonunu bu çeşit işlerin hazırladığını hatırlatarak, şu soruyu sordu:

"— Nereye gidiyoruz?"

Cihat Turguta sinirlenen bazı AP'liler, soruyu alaya almak için "Hamama" diye seslendiler. Soruya ve konuşmaya sinirlenenler, işlerini tezgâhlamış, bu toplantıda da başarıyı garantilemiş olan Yeminli cunta mensuplarıydı. Netice yine, bu kliğin lehine oldu. Genel Başkan yardımcılıklarına kendi adamları olan Talât Asal, Sadık Perinçek, İsmail Hakkı Tekinel ve Mustafa Gülcügili seçtirdiler. Zaten Yeminliler, 110 milletvekili halinde, Büyük Kongreden önce de Kennedy Caddesindeki bir apartmanda toplanmışlar ve kendi kongre listelerini hazırlamışlardı. Bu defa, Yeminlilerin istemediği eski Genel Başkan Yardımcısı ve İç Kabine üyesi Faruk Sükân harcandı ve yeniden seçilemedi. Sükan, basma geleceği önceden bildiği için olacak, adaylığını bile koymamıştı.

Yeminliler adım alan kliğin, Grup seçimlerinden ve Büyük Kongreden sonraki bu yeni başarısı iktidar partisi içinde bir şeyler, hem de önemli bir şeyler döndüğünü ortaya koydu. İlk önceleri hiç önemsenmeyen bu Yeminliler grupu, gidişata bakılırsa, partinin bütün kademele-

rini teker teker ele geçireceğe benzemektedir. Aslında Yeminlilerin itici kuvveti, onları geriden destekleyen Demirel; birliklerinin devamını sağlıyan mucize ise, kudret hevesidir. Bu hizbin hedefi, önce Grupu, sonra Genel Merkezi, daha sonra da Kabineyi ele geçirmektir.

Temsilciler Meclisi toplantısında, Demirele ve bu Yeminliler hareketine muhalif olanlar birleşip, bu çeşit bir gidişe pasif direnme göstermek için bir teşebbüste bulunmuşlar, fakat muvaffak olamamışlar dır. Bu teşebbüs, Genel Başkan vekilleri seçiminde nisap olan 123'ün sağlanamaması için oya katılmamak, fakat aday da göstermemekti. Yeminlileri protesto etmek isteyenlerden 7 kişi taktiği yanlış anlayıp, boş oy verdiler ve bu boş oylar nisaba dahil edildiği için, Başkan vekillerinin müteaddit turlarda seçilememesi gibi ilgi çekici bir sonuç doğmadı. Ama, seçimde Temsilciler Meclisi üyelerinden yarısına yakınının oya katılmayışı yine de, Yeminliler hareketine duyulan tepkiyi ve endişeyi ortaya koymuştur.

Mahut "Kabine Meselesi"

Bir kısmı YTP'lilerden meydana gelen Yeminliler cuntasının şimdiki hedefi, Kabine değişikliğidir. Bunlar, daha başlangıçta, Demirelin etrafında meydana gelen halkayı sökmeyi ve kendileri bu halkanın yerine geçmeyi hedef edinmişlerdi. Nitekim Genel Başkan yardımcılarının Seçiminde bunu bir ölçüde becermişlerdir. Bir başka başarıları da, "İç Kabine" denilen halkayı parçalamalarıdır. Bir zamanlar İç Kabineye dahil olan Mehmet Turgut, Ali Naili Erdem ve İbrahim Tekin, Yeminliler cuntası tarafından "persona non grata" ilân edildiklerindenberi gittikçe Demirelden uzaklaştırıldıklarını görmüşler ve bugün Demirele muhalif hizbe katılmışlardır. Fakat Yeminliler cuntasının, bu İç Kabine üyelerini muhalifler arasına itip küstürmeleri, nihai hedefe erişmekte şu an için bir hedef teşkil etmektedir. Çünkü Turgut, Erdem ve Tekin, Sükan ve Bilgehanla birlikte, bir zamanlar Demirele, bütün Bakanlar gibi boş istifa mektubu vermişler, fakat Demirel, bu Leş Bakana, "sizinkine lüzum yok" diyerek mektuplarını iade etmişti. Şimdi Demirel ne kadar yansa yeridir. Çünkü bu üç muhalif Bakan, bir kabine değişikliğinin sözü dolaylı olarak dahi edilse. "beraber geldik, beraber gideriz" demektedirler. Yeminliler ve Demirel, bu Bakanlardan hiç olmazsa birini, "Genel İdare Kurulunda 8'den fazla Bakan bulunamıyacağı" yolunda Haysiyet Divanına aldırdıkları yorum kararı ile tasfiyeye çalışmışlardır ama, bu da pek sonuç vermemiştir. Demirel, şu anda istifa edip, yeni kabine kurmaya da yanaşamamaktadır. Çünkü Grupta bazı oylamalar, icabında Grupun yarı yarıya aleyhe dönüverdiğini göstermektedir. Bu, bir güven oyunu rahatça tehlikeye atabilir. Bu yüzden, şu günlerde büyük pir kabine değişikliği pek muhtemel görünmemektedir. Bu durumda, Yeminliler için tek çıkar yol, Bakanları gensoruyla düşürmek veya yıpratmaktır ki, ona da Mehmet Turgut hakkında verilen bir araştırma önergesiyle başlanmıştır. Yeminliler, Grupta, iktisadi konularda açılan genel görüşme vasıtasıyla da Hükümeti yıpratma faaliyetine girişmişlerdir. Hedef, yıpranmış hükümetin değiştirilmesi zorunluğunu yaratmaktadır. Grup Başkanı Aydın Yalçının, bir muhalif milletvekili edasıyla yaptığı konuşma, bu yüzden, Deminle karşı değil, Kabineye karşı bir hareket olarak değerlendirilmiştir. Şu anda Bakanlık bekleyenler, Bütçeden önce Kabinenin değiştirileceğini tekrarlamaktadırlar. Bu "Seçim Kanunundan önce", "Meclis tatilinden önce", "Büyük Kongreden önce" diye çok tekrarlanan sözleri hatırlatmaktadır,

"Nereye gidiyoruz?"

Ama, şurası muhakkaktır ki, AP, Cihat Turgutun Temsilciler Meclisinde sorduğu sorudaki yen doğru gitmektedir. Yeminlilerin Kabineyi de ele geçirecekleri ve Demirelin etrafında yeni bir iç Kabine meydana getirecekleri, bundan önceki başarılarına bakılarak rahatça söylenebilir. Nitekim eski, iç Kabineden Sükan, Genel Başkan yardımcılığından olması bir yana, Başbakana çok yalan bir büyük gazetenin sistemli yayım ile de yıpratılmaya başlanmıştır! Bilgehan ise, Maliye Bakanlığının dertleri arasında, Deminle eskisi kadar yakın olamıyacaktır. Buna karşılık, eskiden İç Kabineye dahil olmayan Refet Sezgin, şimdi Demirelin en yakın müşaviri, Meclisteki sözcüsü ve Bilgehanın Maliye Bakanlığına gitmesinin sonucu, flüt Başbakan Yardımcısıdır. Refet Sezgin, Yeminliler cuntasının liderlerindendir. Sezgin, Büyük Kongrede Elmalı Meselesinin üzerine cesaretle ve meharetle yürümesiyle göze girmiş, değerini ispat etmiştir.

Görülen odur ki, AP'de yeminle birleşmiş bir hizip bütün kademeleri ele geçirdiği gibi, Demirlin etrafına İstediği İç Kabineyi saracak ve işler, "eşyanın tabiatına uygun şekilde" gidecektir. Nereye mi? Herhalde "hamama" değil!.

Kulağa Küpe

Ölçü!

Başbakan, gözlerini açmış, soruyor:

"— Asayişsizliğin ölçüsü nedir?"

Efendim, zat-ı devletinizin Buğday sokaktaki apartmanımızı eşkiya basıncaya koflar âsâyiş berkemaldir.

Ondan sonra?

Aman canım, benden sonra tufan!

XII

Bir ültimatom ve sonrası — Tabii Senatörlük C.H.P.'nin bir teklifidir — İhtilâlciler için "âti emniyeti"nin ne olduğunu İsmet Paşa anlatıyor: İhtilâlciler kendilerine bir çıkar yol arıyorlar ve çeşitli temayüller başgösteriyor —Türkeş takımı İsmet Paşanın demecine karşı çıkışlara başlıyor ve Muzaffer Özdağ sazı eline alıyor — Gürsel bir basın toplantısında Türkeşi şaşırtıyor — Kudretli Albayın suyunun kaynadığının hikâyesi

O yıl, 9 Eylülü hemen takip eden günler Ankaraya gittim. İsmet Paşanın demeciyle siyasî hava bambaşka bir şekil almıştı. Komitenin toplandığını, demeci görüştüğünü, fakat bir vaziyet takınmamayı tercih ettiğini anlattılar. Yapılan toplantı, sadece Komitenin toplantısı değildi. O tarihlerde, M.B.K. içinde bir grup kendine mahsus çalışmalar yapıyordu ve bunların merkezi Türkeşin, Başbakanlıktaki Müsteşarlık odasıydı. Devrin bir Bakanı söylemişti. Ne zaman Türkeşi görmeye gitse, odasında Özdağı, Esini, Kabibayı, Solmazeri, Erkanlıyı, Baykalı hep beraber veya daha küçük bir takım halinde başbaşa, fiskos halinde görürmüş. Bunlar da İsmet Paşanın sözlerini kendi aralarında değerlendirmişler ve tabii ifade ettiği manayı gözden kaçırmamışlar. Bir defa, 27 Mayısı "Ordunun bir kardeş kavgasına son vermek için giriştiği hareket" şeklinde yorumlamak, kendilerinin malıydı. İsmet Paşa bunu yersiz, hatta son derece tehlikeli bulmakla doğrudan doğruya onları karşısına alıyordu. M.B.K. ile yakın ilgisi bulunan bir tanıdığım Türkeşçilerin hazırlıkları hakkında bilgi verdi. Komite, İsmet Paşanın demeci üzerine bir yorum yapmamak kararım vermiş, bunu sineye çekmişti. Ama Türkeşin takımı demeçteki fikirleri mukabelesiz bırakmak niyetinde değildi ve bunu açıktan yapacaktı. Bizim bunu anlatan ahbap:

"— Mukabeleyi Özdağ ile Esin ve Türkeş yapacaklar..." diye İlave etti.

Buna mukabil Ankaradaki C.H.P. çevreleri sevinç ve ümit içindeydiler, kendilerine güvenleri yeniden avdet etmişti. İsmet Paşanın demeci gerçekten, memlekete tekrar hâkim olmuştu ve hadiseler onun kontrolü altına girmişti. Karanfil Sokaktaki binaya uğradım. Yüzler gülüyordu. C.H.P. Genel Merkezinde, ihtilâlin yerine oturtulduğu inancı vardı. Kime rastlamışşam, samimi bir hayranlıkla:

" Paşa ne konuştu, yahu!" diyordu.

Bunların bir kısmı, bir hafta önce, beni gördüklerinde İsmet Paşaya tarizkar haberler gönderenlerdi.

İsmet Paşa 9 Eylülde, İhtilâli yerine oturturken sadece bir takım genel fikirler söylemekle kalmamış, şahsına, partisine ve bütün politikacılara karşı Türkeş takımıyla onun peyk kalemleri ki çoğu, eski Demokrat kalemlerden derlenmişti tarafından girişilmiş hücumları da cevaplandırmıştı. M.B.K.'nin ve tabii kendilerinin iktidar süresini uzatmak isteyenler bir "çirkin politikacı" tipi yaratmışlarda. Bunlara göre çirkin politikacı ihtilâlle devrilip giden bir iptidai zihniyetin temsilcisi olan politikacı değildi. Hatta artık o, ikinci plana düşmüştü. "Çirkin politikacı" seçimlerin biran önce yapılmasını, iktidarın sivil idareye devredilmesini ve demokratik rejime, fazla gecikilmeden geçilmesini isteyen politikacıydı. Bunların başında da, İsmet Paşa geliyordu.

İsmet Paşa, Heybeliadadaki o demecinde bu konuyu ihmal etmedi. Dedi ki:

"— C.H.P. nin bir an evvel iktidara gelmek hırsıyla sabırsız ve telaşlı olduğunu sanmak yanlış bir teşhisin bir başka yüzüdür. Tabii bu teşhiste bana atfedilen bir ihtiras başlıca rol oynuyor. Benim için siyasi hayatta bir faninin heves edebileceği bütün ikballer arkadadır ve benim üzerimde tesirleri, günlük hayatın basit bir hadisesi kadar bile ehemmiyetli değildir. Şimdi hepimiz için mühim olan tek mesele, içinde bulunduğumuz İnkılâp devrinin, başladığı başarı ile ve şerefle sona ermesinin memleketimiz balonundan başlıca selâmet yolu olduğu üzerindi vatandaşların anlayışını toplamaktır."

İsmet Paşanın söylediği şuydu: Seçim yapılır. İktidara C.H.P. gelir veya C.H.P. muhalefette kalır. Hiç Önemli değil. İktidarı hangi parti alırsa, yeni seçime kadar memleketi o idare eder. Ama 29 Ekim 1961'i aşacak bir seçimsiz sistemi katiyen kabul etmem.

Bu, M.B.K.'ne verilmiş kesin bir ültimatomdu.

M.B.K. üyelerinin istikbalinin ne olacağı da, İsmet Paşanın kafasında o sırada belirmiş bir meseledir. İhtilâlciler, "ayaklarının tozlarıyla" geldikleri günler "ayaklarının tozlarıyla" gidebilecekleri, çıktıkları ordunun saflarına dönebilecekleri kanaatindeydiler. Eğer, Gürselin bir ara kafasından geçirdiği gibi bir

komite kurulmasaydı, geçici bir sivil hükümet işleri idare etseydi, ihtilâlciler kıtalarının başına hemen dönselerdi ve ramp ışıklarına çıkmamalardı belki bu kabil olabilirdi. Ama memleketi tam yetki ve kudretle bir uzun zaman idare ettikten sonra o albayların, yarbayların, binbaşıların ve yüzbaşıların, rütbeleriyle, ordu saflarına tekrar karışmaları, alaylar, taburlar, bölükler idare etmek görevlerini almaları aklın, mantığın kolay kabul edebileceği bir hal şekli değildi. İsmet Paşa, daha işin başında bunu gördü. Bana çok vakit, geçmişte edindiği tecrübelerinin mahsulü olan endişelerini söylemiştir, Bir ihtilâlci için şahsi güvenliğin ne kadar önemli olduğunu anlatmıştır.

"— Bilir misin ki en temiz duygularla, en idealistcesine ayağa kalkmış çok ihtilâlci, sonradan, sadece şahsi güvenliğini bulamadığı için, bunu bulacağı inancı içinde delilikler yapmış ve şerefle başlattığı hareketi çamurlara bulamıştır?"

Nitekim bundan dolayıdır ki İsmet Paşa, o 9 Eylül demecinde İhtilâlcilerin istikballeri konusuna da, ilk defa, belki tam açık şekilde değil ama kesin tarzda dokunmayı ihmal etmedi. Dediği şuydu:

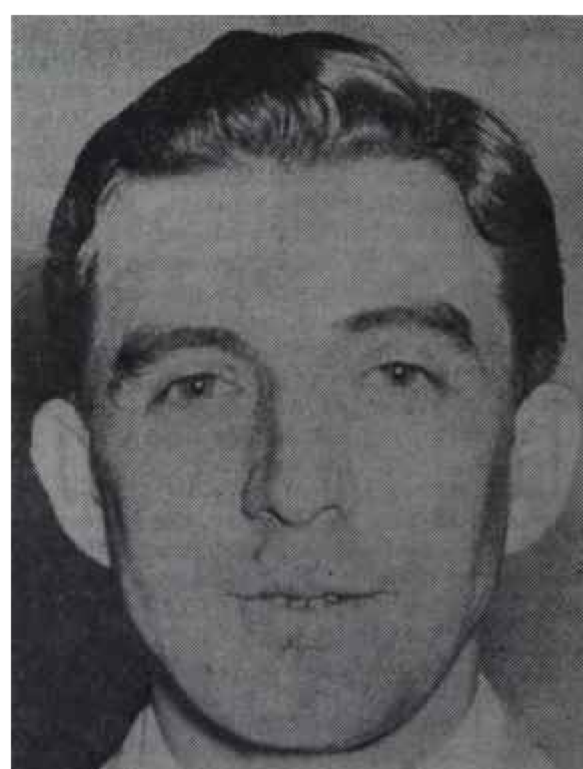
"— Milleti selâmete çıkarmış olan inkılapçılar, 1961 Ekiminden sonra yeni idareler tarafından nasıl görülecektir? İnkılâpçıların şeref ve itibarı, milletin kendilerine karşı minnet ve şükranı devam edecektir. İnkılâpçıların hayat görüşlerinde benimsedikleri ideal meseleleri, yeni idarelerce lâyık olduğu hürmetle gözde tutulacaktır. Her inkılâpçı için âti emniyeti, birinci derecede, yapmış olduğu işin asaleti içinde mevcuttur."

İsmet Paşa bundan sonra Ordunun, politika dışında kalacağı ümidini belirtiyor ve tekrar konuya dönerek diyordu ki:

"_ Bütün bu mülahazalarla şunu göstermek istiyorum ki, 1961 Ekimine kadar yapılacak serbest ve dürüst bir seçimle iktidara gelecek siyasî heyet idealistler için mutlaka emniyet idaresi olacaktır. Bunun aksi bir ihtimale geçmişi andıran hiç bir idarenin gücü yetmeyecektir."

İhtilâlciler için "âti emniyeti"nin önemi daha sonraları daha da hayati bir mesele ola-

Muzaffer Özdağ ve Numan Esin M.B.K.'nin en genç üyelerinden ikisiydi. İhtilâlden kısa bir süre sonra bunlar kendilerini birer "dâhi çocuk" olarak görmeye başladılar ve her şeyi herkesten iyi bildiklerine samimiyetle inanı verdiler. Tabii bu inançlarında, etraflarını çeviren yeni muhitin de tesiri oldu ya.. Türkeş, İsmet Paşanın 9 Eylül demecine cevap vermek görevini onlara yükledi.

rakı askeri idareyi demokratik bir rejime döndürmek isteyenlerin, tabii bunların başında İsmet Paganın karşısına çıkacak, daha Ekim ayında, yani 14'lerin uzaklaştırılmalarından önce Gürselin yetkili temsilcileriyle İsmet Paşanın, yetkili temsilcileri arasında Gürselin ilk seçimlerden sonra Cumhurbaşkanı yapılmasının pazarlıkları başlayacaktır. Bunların tafsilatlı hikâyesinin sırası, bir kaç sayı sonra gelecektir. Ama İsmet Paşa 9 Eylülde bu fikirleri söylerken bile, ihtilâlcilerin kendi "âti emniyetleri"ni düşünmeye başladıklarını biliyordu ve konuya bunu bildiğinden dolayı dokunuyordu. Zaten C.H.P, ilk Anayasa Komisyonuna verdiği projede M.B.K, üyelerine Parlamentoda kaydı hayat şartıyla yer teklif etmekle bunun adımını atmıştı.

Şurası bir gerçektir ki ihtilâlciler Eylülde, artık Orduya dönmelerine imkân bulunmadığını kesin olarak anlamışlardı. İktidarı devrettikten sonra ne yapacaklardı? Emekliye ayrılıp köşelerine mi çekileceklerdi? Bir defa, politikanın tadını almışlardı ve hepsi gençtiler. Genç olmayan Gürsel bile, ihtilâlin ilk günlerinde söylediği "Milletin bir ferdi olarak İzmirde, Karşıyakadaki evimde hayatıma basit bir vatandaş gibi devam edeceğim" sözünü çoktan unutmuştu. Devletin başında kalmasını ihtilâlin bir emniyeti sayıyordu ve Komitedeki çok arkadaşı da aynı hissi, bilerek veya bilmeyerek paylaşıyordu,

İhtilâlciler emekliye ayrılıp köşelerine dönmeyi istemediklerine göre ne yapacaklardı? Eylülün başında, iki büyük temayül göze çarpıyordu, Türkeş ve arkadaşları, neticesini iktidarlarının yetkisiyle peşinen hazırlayacakları bir referandum yapıp asgari dört yıl memleketin tepesinde kalmak hevesi içindeydiler. Bu sürede, akıllarınca, memleketin ne kadar derdi varsa hepsini halledeceklerdi. Meselâ Muzaffer Özdağ, açık açık, Atatürk ihtilâli dahil, Türkiyede hiç bir ihtilâlin başarı kazanmadığını söylüyor, Türkiyeyi ancak kendilerinin kurtaracağını göğsünü gere gere bildiriyordu. Türkiyenin bu zevat tarafından nasıl kurtarılacağı da, hani Allahtan, bunların o günkü bazı davranışları, tutumları ve sözleriyle bir güzel anlaşılıyordu ki..

İkinci temayül, daha muğlâktı. Evet, Orduya dönülemeyecekti. Demek ki, politikanın içinde kalınacaktı, Politika hayatı, demokratik bir sistemde partili hayat demek olduğuna göre bunun için bir parti kurmak ilk şarttı. Yalnız, parti nasıl kurulacaktı ve kendilerinin bununla ilgisi ne olacaktı? Tuhaftır, o Sonbaharda böyle bir siyasî partiyi hem Gürsel, hem Türkeş, yani Komitenin iki kutbu müştereken istiyorlardı. Türkeş, partiyi M.B.K.'nin partisi yapacak, referandumdan sonra o, yeni idarenin sivil desteğini teşkil edecekti. Benim kanaatini odur ki, Kudretli Albay bunu, Hitlerin Nasyonal Sosyalist partisi gibi düşünmekteydi. Gürsel ile arkadaşları aynı fikir berraklığı içinde değillerdi. Hem tarafsız bir idarenin başında, hem bir siyasi partinin saflarında olmak nasıl telif edilebilecekti? Bu takım, seçimi 29 Ekim 1961'de düşündüğüne göre kendileri o seçime bu partinin adayları olarak mı katılacaklardı? Halbuki askerdiler ve seçimlere kadar asker kalırlarsa askeri komitenin üyeliği sıfatını muhafaza edebileceklerdi.

Her halde, "âti emniyeti" ihtilâlcilerin birinci derecede akıllarında bulunan bir meseleydi, fakat bunun hal tarzı konusunda görüşler berraklaşmamıştı.

İsmet Paşaya Eylülün 10'unda Heybeliadaya, bir parti kurulmak istenildiği zaman nedense belki de imkân sahibi Kâzım Taşkente nisbeti dolayısıyla- "ilk akla gelen adam" olan Enver Adakan, eşiyle birlikte ziyarete geldi ve teşvikleri anlattı. Türkeş ve Ulay kendisinden bir partinin kurulması hazırlıklarına, çalışmalarına başlamasını istemişlerdi. Adakan henüz düşünmekteydi. Zira Komitenin bu partiyle ilgisinin ne olacağı açık değildi.

"— Komiteciler bir partinin peşindeler" dedi...

Bir gün sonra İsmet Paşanın ziyaretçisi Kasım Gülekti. Gülek Genel Sekreterlikten çoktan ayrılmıştı ama kendisini o tarihlerde, sanki C.H.P. içinde gerçek bir kuvvetmiş gibi satmakta devam ediyor, bir kısım Komitecilerle temas sürdürüyor, bazı işler çeviriyordu. Onun İsmet Paşaya teklifi başkaydı, Diyordu ki; Komiteciler bir parti kurmasınlar, onları biz partiye, Ç.H.P.'ye alalım, siyasi hayatlarına bizim aramızda, C.H.P.'li olarak devam etsinler!

Bir hafta sonra ise Heybeliadadaki evde Şahap Gürler vardı. Cemal Gürsel ile, Alpaslan Türkeş ile, Selim Sarper ile konuşmuştu. İntibaı, Komitenin manevi himayesinde bir partinin kurulması arzusunun havada bulunduğu idi, fakat o da müşahede etmişti ki bunun şekli henüz kafalarda kesin çizgilerle belirmemiştir. Gürler gittikten sonra İsmet Paşa:

"— Bütün bunların temelinde, âti emniyeti yatıyor. Her ihtilâlci, ilk günlerin ateşi geçince gece gündüz sadece bunu düşünür. Bunu tabii karşılamak ve buna bir hal çaresi bulmak lâzımdır.." dedi.

İhtilâle yön veren konuşmasında bu bahsi ortaya atmış olmasından dolayı memnundu. Böylece, gerçekci bir görüşün İsmet Paşaya hâkim olduğu ihtilâlciler tarafından farkediliyordu. Ama, "âti emniyeti"ni, "memleketin saadeti" kisvesi altında ancak kendi iktidarları-

nın devamında görenler için bu sözlerin, tabii, fazla bir değeri yoktu. O sıralarda Türkeş ve takımı, henüz, bunun kabil bulunduğu inancı içindeydiler. Bundan dolayıdır ki o takımın, İsmet Paşaya ve demecine karşı çıkışı gecikmedi

Kampanyanın ne olacağını o günler Numan Esin, İzmirde yaptığı bir konuşmada belli etti. Numan Esin şöyle diyordu:

"— Yıllardan beri politikacılar birbirlerine düştü. Meclisteki çalışma ve konuşmaları takip ettim. Yüzde doksanı şahsi kapris üzerine yapılmıştı. Yalnız menfaat kapılarını çalan politika simsarlarının elinden milleti kurtarmak için İhtilâl yaptık. Memlekette taraflı, gayrıâdil bir idare vardı. Sadece 1950 - 60 arası değil.. Yıllardan beri idareciler milleti ihmal ettiler. Kendi hasis dertlerine düştüler."

Böylece Türkeş takımı "çirkin politikacı" nın politika hayatının tabii bir mahsulü olduğunu ifade ediyor ve asıl, politikanın ortadan kaldırılmasıyla milletin kurtarılacağını söylüyordu. Numan Esinin İhtilâlin sebebi diye gösterdiği husus ise, tam İsmet Paşanın "çok yanlış, çok zararlı teşhis" diye vasıflandırdığı husustu. Bunu, bir kaç gün sonra, Komitenin öteki genç üyesi, Muzaffer özdağ daha da açık şekilde söyledi.

O gün, dergideydik. Muzaffer Özdağın bir konuşmasının, hazırlanmış olarak dergiye gönderilmiş bulunduğunu söylediler. Yazıyı okudum, gösterilen ilginin sırrını keşfetmekte hiç bir müşkilât çekmedim. Gerçi özdağ İsmet Paşanın adını dahi ağızına almıyordu. Fakat sözleri 9 Eylül demecine Türkeş takımının resmi cevabıydı ve bu takımın felsefesinin ne olduğunu gözler önüne seriyordu. M.B.K.'nin yüzbaşı üyesi konuşmasını pek de tuhaf bir yerde yapmıştı. Yetiştirme Yurtları Müdürleri, Ankaradaki Sağlık Memurları Okulunda "Çocuk Eğitimi" konulu bir seminer tertiplemişlerdi. Özdağ kendisini oraya davet ettirmişti. Bu ona, kendisince İhtilâlin Felsefesini anlatmak için bir fırsat olmuştu. Özdağın, böyle fırsat peşinde koşması sebepsiz değildir. Bilhassa onunla Numan Esinin orada burada zırt zırt ve münasebetti münasebetsiz daha çok münasebetsiz konuşmaları Komitenin öteki üyelerini kızdırmaya başlamıştı, Komitenin bu sözlerden dolayı müşkil durumlarda kalması üzerine bunlar, Özdağla Esinin kulaklarını çekmişlerdi.

Özdağın "çocuk eğitimi" seminerinde söylediklerini dikkatle okudum. Doğrusu ya, ilgi çekici olmasına ilgi çekici bir konuşmaydı, bu. Genç yüzbaşı, Atatürk devri dahil hiç bir devrin

Gürsel basın toplantılarından birinde. Bu toplantılarda önceden sorulmuş sualler cevaplarıyla birlikte basılır ve gazetecilere dağıtılırdı. Fakat ne gazeteciler, ne de konuşkan Gürsel bununla yetinirdi ve yeni sorulara Başkan şifahi cevaplar verirdi. Gürsel 1960 yazında, henüz hastalanmamış olduğundan, gayet rabıtalı konuşurdu.

Türkiyeyi kurtaramadığını bildiriyor ve şimdi, kendi idarelerinde bu kurtarıcı devrin geldiğini müjdeliyordu.

Muzaffer Özdağa göre demokratik hayat Türkiyede politikayı geçim kapısı haline getiren bir zümre doğurmuştu, bu zümre kendi içinde didişmeye kapılmıştı, didişme günden güne tehlikeli bir hal almıştı, aydınlar bunu endişeyle takip eder olmuşlardı. Böyle bir didişme ittihat ve Terakki günlerinde de görülmüş ve bundan dış düşmanlar faydalanmışlardı. Özdağ için 27 Mayıs öncesinde de hava bu şekli almış, memleket bir iç harp tehlikesinin eşiğine gelmiş, gene dış düşmanlar bundan faydalanma yollarını aramaya koyulmuşlardı. Türkeşin 1 numaralı sözcüsü neticeyi şöyle söylüyordu:

"— Nihayet Ordunun müdahalesi zaruri bir hal aldı."

İlâve ediyordu:

"— 27 Mayıs hareketi sadece Yassıadaya gönderilen, milleti soyan bir zümreye karşı yapılmamıştır. Memleketin bütünlüğünü korumak, tehlikeli bir gidişe dur demek için yapılmıştır."

Üstüne bir defa daha bastırıyordu:

"— ihtilâl türk ulusunu soyan, hürriyetlerini gasbeden bir avuç suçluya karşı değil, Türkiyenin kaderine karsı yapılmıştır. Bu noktanın böyle bilinmesinde büyük fayda vardır."

Muzaffer Özdağın, M.B.K.'nin "geçicilik" üzerinde de pek hoş bir fikri vardı. Dünyada geçici olmayan ne vardı ki? İşte, M.B.K. de o tarzda "geçici" idi! Akıllı yüzbaşı şöyle diyordu:

"— Dünyadaki bütün iktidarlar geçicidir. Yalnız her idarenin, iktidarı boyunca millete ve memlekete en faydalı şekilde çalışması lâzımdır."

Komite böyle bir geçiciliğe sahip olarak Türkiyenin bütün meselelerini hallettikten, memleketim kimse tarafından o güne kadar düzeltilemeyen kaderini düzelttikten sonra iktidarın kime verileceğini de Özdağ, milletin iradesine filan bırakmayıp bizzat tayin ediveriyordu: Aşınmamış bir kadroya!

Tuhaftır, bu o sıralarda, Rusyanın Ankaradaki girgin Büyük Elçisi Rijof tarafından da Komite üyelerine yapılan telkin ve tavsiyeydi. Madanoğlunu bir ziyaretimi, bundan dolayı hiç unutmam.

Komite, 147'ler Hadisesini de yaratmıştı. Cemal Madanoğlu Ankara Komutanıydı ve yeni Meclisin bir binasında karargâhını kurmuştu. Beni Komutanın yanına aldıklarında Madanoğlunun önünde, üzeri eski harflerle yazılmış bir kâğıt vardı ve General sinirli sinirli söyleniyordu.

"— N'oldu Paşam, ne var?" diye sordum.

Yer gösterirken başını salladı:

"— Bırak, Allahını seversen.."

Şenden evvelki ziyaretçisi, Rijofmuş. Elçinin söylediklerini Madanoğlu madde madde not almış.

"— Bak okuyayım da, dinle" dedi ve maddeleri, kendisine has kalaylı tefsirlerini de ekleyerek okudu.

Rus Elçisi, askerî ihtilâl yaptıklarından dolayı kendilerini tebrik etmiş. Madanoğlu:

"— Anladım ki, b... etmişiz" dedi.

Zaten, maddenin yanına da bu tefsiri, adamla konuşurken yazmış.

Rijof, Eminsu ve 147'ler hadiselerindeki "enerjik davranışlar"ını da övmüş. Madanoğlunun notu: "Onu da b.. etmişiz."

Rus Elçisi, D.P.'yi kapattıkları halde niçin öteki partilere ilişmediklerini sormuş ve İsmet Paşanın konuşmasını tenkit etmiş, onun da politika hayatından uzaklaştırılmasını, yeni bir kadro kurulmasını tavsiye etmiş. Madanoğlunun tefsiri: "Herif İsmet Paşayı da tevkif etmemizi mi istiyor, ne?"

Nihayet Rijof, Komite olarak iktidarda daha uzun süre kalmalarının, memleketin temel davalarını halletmelerinin, milleti kurtarmalarının ne kadar iyi bir şey olacağını söylemiş. Madanoğlu not etmiş: "Demek ki hemen, seçime gitmemiz lâzım.."

Ben yanından ayrılırken Komutan hâlâ söyleniyor, "Herife bak, neler tavsiye ediyor" diye basıyordu kalayı. Türkeş takımının tabii ruslarla hiç bir ilgisi ve münasebeti yoktu ama onların aklındakiyle Moskovanın temsilcisinin tavsiyelerinin aynı olması bu takımın nasıl hatalı, tehlikeli bir temayülün sahibi bulunduğunu göstermektedir. Bunun yanında, o takımın o günler bazı salon sosyalistlerinin tesiri altında olduğu ve fazla gün görmemiş olanlarının günü onların gözlükleriyle, yahut onların eteklikler inin tülü arkasından gördükleri bir gerçektir. Bunlar tecrübesiz, fakat iddialı Komite üyelerini memleketin o meselesinin de şimdiye kadar kendilerini beklemiş olduğunu, bu meselenin de aynı halde bulunduğunu söyleyerek ebedî iktidar yahut, Muzaffer Özdağın anladığı manada "geçidi iktidar" yönüne itiyorlardı.

O Sonbahar bir akşam, Muzaffer Özdağın, yanında her halde eşi ve muhtemelen bir akraba hanımı olarak tiyatroya girmesini ve ön sıraya kurulmasını hatırlarım, yok, bu takımın iktidarda kalmak arzusunda mesihlik iddiasının ve "âti teminatı"nın yanında bir de beylik cakasının bulunduğu hususunda elimi rahatça ateşe sokabilirim.

İsmet Paşa, Türkeş takımının çıkışlarını Heybeliadadaki ertede okudu. Eski Demokratlar tarafından çıkarılmakta olan gazeteler de

C.H.P. Genel Başkanını durmadan M.B.K.'ne jurnal etmekle meşguldüler. İşte, İsmet Paşa gene ihtirasını konuşturmuştu. Hem, İsmet Paşanın bir konuşma hakkı var mıydı ki siyasi demeç verebiliyordu? Bu adamın ayrı bir dokunulmazlığı mı mevcuttu?

Aslında, herkes görüyordu ki mevcuttu.

İsmet Paşa o günler içinde bir ara, Heybeliye geçtiğimde bana, Türkeş takımının çıkışlarını görüp görmediğimi sordu. Gördüğümü söyledim.

"- Cevap vermeme değer bir şey var mı?" dedi.

"- Yok canım.." cevabını verdim.

Bunu, bir hususu kararlaştırmak için değil de aklından geçeni anlayıp anlamadığımı öğrenmek maksadıyla sorduğu açıktı. Nitekim güldü: ,

"- Ben de öyle düşünüyorum" dedi.

Gürsel ve heyeti umumiye olarak Komite, İsmet Paşayla bir polemiğe girişmemiş, aksine, onun fikirleri istikametinde Komite içinde daha belirli ve kuvvetli bir cereyan başgöstermişti. İsmet Paşa:

"-Gürsel bir şey söyledi mi? Ben görmedim. Ben gördün mü?" diye sordu.

Gürsel konuya ancak 17 Eylül günü, yani İsmet Paşanın konuşmasından bir balta sonra, o da basın toplantısında, bir gazetesinin suali üzerine temas etti. O basın toplantısında da sualler önceden istenmiş, bunlar ve cevapları bir broşürde toplanarak matbu metin dağıtılmıştı. Fakat Gürsel, gazetecilerden, bunların dışında soracak bir sualleri olup olmadığını öğrenmek İstediğinde tabii yeni sorular birbiri peşinden sökün etti, İlgi çekici sual şuydu:

"- Son günlerde C.H.P. Genel Başkanı İnönü, M.B.K. üyesi Numan Esin ve Muzaffer Özdağ bazı konularda çeşitli fikirleri savundular. Bu hususta siz ne düşünüyorsunuz? Komitenin başkanı olduğunuza göre M.B.K. üyeleriyle aynı fikirde misiniz? Veya bu beyanatlar Komitenin fikri midir?"

Gürsel yüzünü buruşturdu. Bir kaç saniye durakladıktan sonra şu cevabı verdi:

"- Şahıslar istedikleri gibi düşünebilirler. Bunun burada münakaşasını yapmaya hiç niyetli değilim. Gazetelerinizde siz münakaşasını yapın."

Sonra bir kaşını havaya kaldırdı ve şaka yapıyormuşcasına devam etti:

"- Hem canım, bir başyazar bir yazı yazsa ve ben size bu yazılanlar bütün basının fikri

İsmet Paşalar Heybeliadada. 1960 yazında Heybeliada çok ziyarete sahne oldu. Cadde üzerindeki kârgir evde hemen her gün **bir önemli konu** görüşülüyordu. İsmet **Paşanın resmen** M.B.K. ile İlişkisi yoktu, fakat ziyaretçiler sadece **vakaları** değil, bazen tasavvurları bile CHP. Genel Başkanına anlatıyorlardı.

mi diye sorsam doğru olur mu? İşte, onun gibi bir şey, sorduğunuz".

Bu, Özdağla Esinin sözlerinin Gürselin nazarında Komiteyi ilzam etmediğinin açıklanmasıydı. Gürsel bunları söylerken, yanınadaki Türkeşin, hayatından hiç memnun hali yoktu. Hele bir başka gazetecinin hür başka suali Başkanı yeni bir açıklamaya ittiğinde Kudretli Albayın yüzü daha fazla asıldı. Gazeteci dedi ki:

"— Özdağ, Atatürk inkılâplarının tamamlanmamış bir inkılâp olduğunu ifade etti. Bu, M.B.K.'nin görüşü müdür?'

Gürsel güldü:

"— Şen bunu Muzaffer Özdağdan sorsan daha iyi yapmaz mısın? Herkesin bir fikfri var. Bu da, Özdağın fikri zahir.."

O basın toplantısı bir başka noktadan daha önem kazandı. Gazeteciler, o günler lafı çok geçen bir Kurucu Meclis konusunda bir soru yöneltmişlerdi. Soru, broşürde yazılı olarak vardı. Gürselin buna cevabı da yazılmıştı ve cevap şöyleydi: "M.B.K. aynı zamanda bir Kurucu Meclis vazifesi görmektedir." Fakat Gürsel, sıra bu suale geldiğinde, yazılı metindeki manayla tamamiyle çelişme teşkil eden ve ertesi gün gazetelere manşet olan bir şifahi cevap verdi. Dedi ki:

"— Bir Kurucu Meclis teşkili için iki aydır düşünüyor ve çalışmalar yapıyorduk. Hazırlıklarımız son noktaya gelmiştir. Yakında daha etraflı bilgi vereceğim. Şimdiden şunu söyleyeyim ki kuracağımız Meclis gelecek Meclisin bir örneği olacaktır. Düşündüğümüz demokratik nizama gidişte bugünkü şartlara göre bir fonksiyonu bulunacaktır."

Alpaslan Türkeşin yüzünde bu sefer tam bir şaşkınlık vardı. Yazılı metni, kendisi hazırlamıştı. Şimdi Gürsel bunun tamamiyle tersini söylüyor, üstelik, Komitede kararlaştırılmamış bir konuyu emrivaki haline getiriyordu. Gerçi böyle bir Meclis meselesi Komitede ele alınmamış değildi. Fakat bunun mahiyeti henüz belli olmamıştı. Türkeş ve takımı, bir Meclis kurulursa bunun ancak "Danışma Meclisi" hüviyetini taşıması taraftarıydı. M.B.K.'nin, elindeki yetkilerden fedakârlık etmesini iste-. miyorlardı.

İsmet Paşaya, Türkeşin Başbakanlık Müsteşarlığından derhal alınacağı haberi, işte bu sırada geldi. Gürselin daha aylar evvel, Avni Elevli vasıtasıyla bu niyetini İsmet Paşaya bildirdiğini anlatmıştım. Bu defa gelen haberde haber gene Gürseldendi zaman da tasrih olunuyordu. Derhal! İsmet Paşa "derhal"in manasını sorduğunda şu cevabı aldı: "Eylül bitmeden".

Türkeşin bir Nasır havası içinde olduğu, daha İhtilâlin başından beri farkedilmişti. Ama Başbakanlık Müsteşarlığının önemini ve bunun, muhteris albayın eline verdiği kudreti ve imkânları Komitenin öteki üyeleri ancak daha sonra kavramışlardı. Eylülde Türkeşin ve takımının faaliyetleri Komitenin mevcudiyetini. tehlikeye düşürür bir hal almıştı. Herkes, Türkeşin ve takımının bir darbesinden korkuyordu. Başbakanlık Müsteşarlığı böyle bir emrivaki için gayet uygundu. Komitede, Türkeşin takımı dışındaki üyeler, ilk hareket olarak Türkeşten Başbakanlık Müsteşarlığının geri alınması gerektiğinde müttefiktiler. Gerçi bu makam Albaya bir Komite kararı olarak verilmemiş, Türkeş bir bakıma, oraya kendiliğinden gidip oturmuştu. Ama onu oradan kaldırmak, artık Komitenin görüşmesi gereken bir meseleydi. Eylülün sonlarında bir gün konu Komiteye geldiğinde bunun konuşulacağını hem Gürsel, hem de Türkeş bilmekteydiler ve ikisi de toplantıda hazırdılar. Türkeş, bu sivil görevi dolayısıyla Komiteye kâfi derecede fayda sağlayamıyordu, onun için Başbakanlık Müsteşarlığını bırakması iyi olacaktı. Kurnaz Türkeş bu masum teklifin altında yatan sebebi anlayacak kadar akıllıydı.

O gün, mesele ortaya geldiğinde kalktı ve ne kadar iyi niyetli olduğunu, nasıl, gece ve gündüz çalıştığını, hiç bâr arka fikir taşımadığını, sadece memlekete, vatana, Komiteye hizmet aşkıyla dolu bulunduğunu anlattı. Fakat karşı taraf artık kül yutar olmaktan çıkmıştı ve sözle kandırılacak gibi değildi. Türkeş, Gürselin müsteşarı değil miydi? Gürsel acaba kendisini istiyor muydu? Gürsel hiç bir tereddüde mahal bırakmayacak tarzda Türkeşi müsteşar olarak Başbakanlıkta istemediğini bildirdi ve bunun sebeplerini de söyledi. Hemen bütün resimlerinde, yanında bir gölge görmekten bıkmıştı. Bu, Alpaslan Türkeşti. Herkesin, kudretini ve yetkilerini bilmesi iyi olacak, sanki M.B.K.'nin iktidarı üzerinde bir ipoteğin bulunduğu hissinin dağılması fayda verecekti. Hayır, Gürsel Alpaslan Türkeşi Başbakanlık Müsteşarı olarak arzulamıyordu.

Bu, Kudretli Albayın suyunun kaynadığının ilk kesin belirtisi oldu ve Eylülün 21'inde Türkeşin Başbakanlık Müsteşarlığından alınması, yerine, İçişleri Bakanlığında müsteşar vekili görevinde bulunan Hilmi incesulunun getirilmesi kararlaştırıldı. Eylülün 21'i bir Çarşambaydı. O Çarşamba, Türkeşin bu karardan haberdar olup olmadığım bilmiyorum. Bildiğim, kendisinin, müsteşarlık görevini sükûnetle, hadise çıkarmaksızın bırakması için bilhassa Perşembe günü, başta Dündar Taşer, arkadaşları tarafından zahmetle ikna olunduğudur. Eylülün o haftasında, Ankarada, artık eller silah kabzasına sık sık gitmeye başlamıştı ve

Komitede, birbirinin başını yemeğe kesin surette kararlı iki katı grup vardı.

Müsteşarlıktan alındığını Türkeşin o Çarşamba bilmediğini, ben şundan çıkartıyorum. Çarşamba akşamı bazı İstanbul gazetelerinin Ankara bürolarına "Türkeşin ricası" diye bir talep iletildi. Türkeş, Ankara Hukuk Fakültesinde öğrencilere hitap etmişti. Öyle şeyler söylemişti ki bu, İhtilâle yeni bir felsefe getiriyordu. Konuşma, Hukuk Fakültesi öğrencilerinden bir grupun daveti üzerine yapılmıştı. O sıralarda, şampiyonu Muzaffer Özdağ olan bir temayül Üniversite öğrencilerini tedirgin etmekteydi, Özdağ ve arkadaşları yedek subaylık hakkını üniversite mezunlarından da almak istiyorlardı. Türkeş daveti kabul ederek Fakülteye gitti ve orada, talihsiz konuşmalarından birini daha yaptı. Türkeşe göre "çağdaş uygarlık düzeyine normal yollarla ulaşmak imkânsızdı". Tarihte ne Tanzimat, ne I. ve II. Meşrutiyet, ne de Cumhuriyet hareketleri bizi böyle bir seviyeye eriştirmişti. Bu bakımdan hamle yapmak, merhaleleri sıçramak zorundaydık.

Öğrenciler, Albaya hayretle bakmışlardı. Peki, Türkeş nasıl bir rejim tavsiye ediyordu? Bunu açıkca söylememişti ama, kendilerinin idaresinde seçimsiz bir iktidarı telmih etliği ortadaydı. Gazete bürolarından, işte bu ihtiyatsız sözlerin yazılmaması rica olundu.

Perşembe sabahı Türkeş gene Başbakanlıktaydı ve Müsteşarlık odasında, masasının başındaydı. Akşama kadar orada kaldı, ziyaretçilerle görüştü. Sanki olağanüstü hiç bir durum yoktu. Fakat haber, gazetecilerin kulağına fısıldanmıştı ve onlar Başbakanlığın kapısına toplanmışlardı. Sadece Türkeşin Müsteşarlıktan alındığını değil, yerine kimin tayin edildiğini de biliyorlardı. Hatta yeni müsteşarın ağzını ustalıkla aramışlardı bile. İncesuluya telefon etmişler, ona tebriklerini bildirmişler, ondan biyografisini istemişler, incesulu da bu gayet tabii bir talepmiş gibi, sebebini hiç sormadan hayat hikâyesinin özetini vermişti. Gazeteciler daha da ileri gitmişler, "Albay Türkeşin yeni görevini biliyor musunuz?" diye sormuşlardı, incesulu buna "Maalesef bilmiyorum" cevabını vermişti. Fakat Türkeş, Perşembe akşamı saat 18'de hâlâ, vazifesinin başında bulunduğunu bildiriyor ve gazetecileri "hayali biraz geniş insanlar" olarak vasıflandırıyordu.

Dündar Taşer ile bir kaç başka ziyaretçinin işte bundan sonra Başbakanlığa geldikleri, Türkeşin odasına kapanıp onunla halvet oldukları, bu toplantının saat onbuçuğa kadar sürdüğü bilinmektedir. Türkeş bu toplantıdan başka bir Türkeş olarak çıkmıştır. Gazetecilerle görüşmeyi işte o zaman kabul etmiş, onların "Sizin istifa ettiğinizi söylüyorlar. Doğru mu? Yerinize de Hilmi İncesulu tayin edilmiş" sualine karşı dudaklarını büzüştürmüş, yutkunmuş ve yanında sivil kıyafetiyle oturan Dündar Taşere baktıktan sonra "Evet, doğru" cevabını vermiştir. Daha sonra, görevinden ayrılan herkes gibi şöyle bir demeç vermiştir:

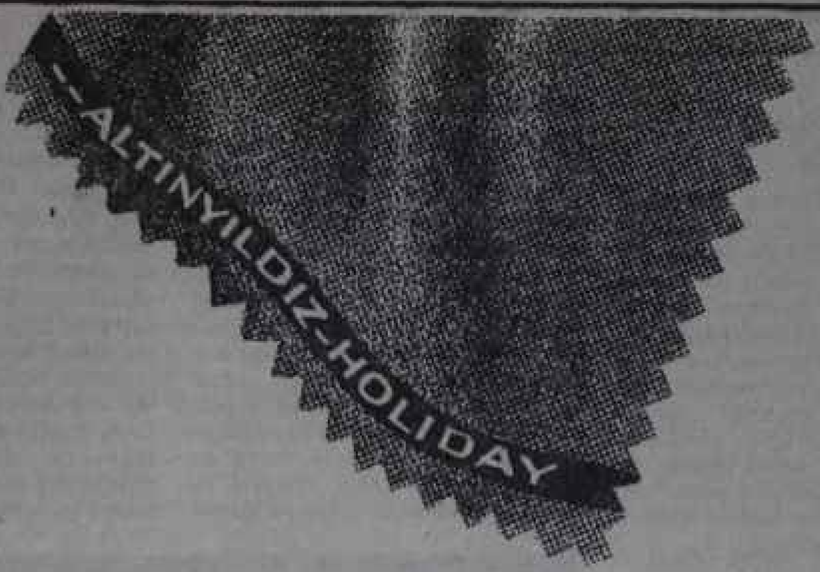
— Devlet makamları şahıslarla kaim değildir. Bu, bir nöbet hizmetidir. Bu hizmet ilgililer tarafından, icap ettikçe elden ele devredilir."

Türkeşin sözlerinde bu defa gerçeğe aykırı olan tek husus, görevinden istifa etmek suretiyle ayrıldığıydı. Halbuki, resmen azledilmişti. Başka türlüsü olsaydı bunun haberi İsmet Paşaya ne yaz başında, ne de, tarihi de söylenerek Eylül ortasında verilebilirdi.

İhtilâl, kendisine İsmet Paşanın 9 Eylülde çizdiği İstikamete girmeye başlamıştı. Demokratik rejime dönüş, 27 Mayıs hareketinin hedefi olarak kesinleşiyordu.

Gelecek Yazı

Kendi içinde boğaz boğaz bir Komite

ALTINYILDIZ-HOLIDAY

D I Ş G E Z İ L E R

Yugoslavya

Arafatta bir ülke

İktisat yazarımız Dr. Reşat Titizin Yugoslavya izlenimlerinin ikincisi aşağıdadır. Titiz, bu yazısında, işe sovyet metodlarıyla başlıyan yugoslav yöneticilerinin, halkın direnmesi karşısında, bir süre sonra nasıl revizyonizme kaydıklarını ve bugünkü Yugoslavyanın, (Üsküplü türklerin deyimiyle) "kendi başına yönetim" denilen bir yöntemin eseri Olduğunu anlatmaktadır.

"Yugoslav halkının gerek yöneticilerle olan, gerekse kendi aralarındaki ilişkilerinin çok rahat bir düzeye gelmesinde, Yugoslavyanın, küçümsenmesi mümkün olmayan ekonomik kalkınmasının bugün ulastiği noktanın büyük bir etkisi vardır. Bugünkü düzeye ulaşabilmek içinse, Yugoslavya, çareyi, tamamen kendine özgü bir sistem ve yöntem uygulamakta bulmuştur. Doğuluların, yani diğer sosyalist ülkelerin türlü sebeplerle suçladıkları Yugoslavyayı, batılılar da, doğululardan geri kalmayacak bir şekilde suçlamaktadırlar. Doğuluların cennet saymadıkları Yugoslavyayı batılılar da cehennem saymamaktadırlar. Bu demektir ki Yugoslavya, uyguladığı sisteme göre, arafatta bulunmaktadır.

Türkiye, başını kuma gömmeyi en büyük marifet sayan, çok iyi bilinen tutumu yüzünden, bu kadar yakın bir komşusunda olup bitenleri gereği gibi ve objektif ölçüler içinde halk oyuna aktaramamıştır. Oysa, Yugoslavyada bugün, geri dönülmez bir biçimde uygulanmaya başlayan yöntem, birçok az gelişmiş ülke tarafından dikkatle izlenmekte ve Cezayir gibi bazıları tarafından ise, doğrudan doğruya kopya edilerek uygulanmaktadır.

Bu değişik ve ayrı sistemin mahiyeti nedir?

Fransızların "autogestion" dedikkari, Üsküpteki türk aydınların ise "kendi başına yönetim" adını verdikleri bu, Yugoslavyaya özgü yöntem bilinmeden, Yugoslavyanın gelişimini, iç düzeninin aldığı yönü ve dış ilişkilerdeki tutumunu anlamak hemen hemen imkânsız gibidir.

Sistemin macerası

Olayları izleyenler hatırlayacaklardır: Yugoslavya bundan yirmibir yıl önce, 29 Kasım 1945'de, Nazi Almanyasının saldırganlarını topraklarından sürerek, kurtuluşunu yeni bir sistem içinde ilân edince, yöneticilerin önünde, çözüm bekleyen, dağlar gibi problemler vardı. İkinci Dünya Savaşı boyunca yugoslav halkının giriştiği hareketin bir sosyalist ihtilâl ile, pek tabii, ilgisi yoktu. Göze alman mücadele, işgal kuvvetlerini millî sınırların dışına atmaktan, ibaretti. Fakat, Mareşal Titonun başkanlığını yaptığı Yugoslav Komünist Partisi, kurtuluşun sağlanmasında büyük rol oynadığı için, parti mensupları, kurtuluştan sonra ülkenin kaderinde söz söylemeye yetkili, rakipsiz bir ekip olarak ortaya çıktılar. Bu ekip, uygulanması düşünülen yöntem konusunda kesin bilgilerden yoksun bulunuyordu. İş başa düşünce, uygulamada örnek alınacak yöntem aranmaya başlandı. Bir yandan stalinci sovyet baskısı, öte yandan ortada başka örnek bulunmaması gibi nedenlerle, yugoslavyalı önderler, sovyet örneğini aynen kopya ederek, uygulamaya giriştiler.

Hata böyle bir kararın alınmasıyla başladı. 1917 İhtilâli sırasında Rusya, ekonomik bünye bakımından, İkinci Dünya Savaşından çıkan Yugoslavyanın ekonomik bünyesinden çok daha geri bir manzara gösteriyordu. Buna rağmen yugoslavlar, kendi uygulamalarını marksist uygulamanın tek ve rakipsiz modeli sayıyorlar, bu metodlarını, âdeta bir ihraç malı gibi, başka ülkelere kabul ettirmeğe çalışıyorlardı. Bugün ulaşılan aşama, bu tutumun ne kadar hatalı olduğunu, tartışmasız bir şekilde, tamamen ortaya çıkarmış bulunmaktadır.

Üsküpte depremden sonra yapılan evler
Tabiata karşı İnsan

İşte, bu şartlar altında, sovyet kopyası bir uygulamaya geçen yugoslavyalı yöneticiler, beklemedikleri bir şekilde, halkın direnmesiyle karşılaştılar. Açık veya kapalı biçimde ortaya çıkan direnme, çözüm bekleyen sayısız ve büyük problemleri olan Yugoslavyanın yönetim dizginlerini ellerinde bulunduranları, giriştikleri uygulama üzerinde yeni baştan düşünmeye zorladı.

Revizyonizme yöneliş

Yıl 1950. Yugoslav Federal Meclisi, sistemi hafif bir değişikliğe uğratarak, işçilerin, çalıştıkları işyer-

lerinin yönetiminde söz sahibi olmalarına doğru bir yönelişi oyladı. 0 günün şartları içinde daha ileriye gitmenin mümkün olmıyacağı kanısına varan yöneticiler, Yugoslavyanın milli gerçeklerine daha uygun sandıkları yeni yöntemin genişletilmesinde biraz kıskanç davranıyorlardı. Yıllar, bir yandan işçilerin yönetime katılmalarının denemelerinde alınan sonuçlan değerlendirme, bir yandan da, muhtaç olunan kalkınmaya doğru yol alınma çabaları ile dolu olarak geçti. 1953 yılından itibaren işçiler, ürettiklerini kendi bildikleri biçimde kullanmağa başladılar ve o güne kadar mevcut olan devlet baskısından kurtuldular.

1953 yılından 1963 yılına kadarki "kendi başına yönetim" uygulaması, olumlu ve olumsuz yönleriyle incelendi ve bir karara varılabilecek veriler ortaya çıkarıldı.

1963 yılında yugoslav anayasasında bir değişiklik yapıldı ve "kendi başına yönetim", yugoslav toplumunun temel taşı olarak, en küçük sosyo-ekonomik ünite halinde kanunlaştı ve bir anayasa hükmü çerçevesinde üçlendi. Nitekim, Yugoslavyanın yeni anayasası, birçok maddesinde ayni konuya dönmek suretiyle, bu konuya verdiği önemi ayrıca belirtmiş bulunmaktadır. Örneğin, anayasanın 9. maddesi, "işin organizasyonu, doğrudan doğruya veya kendi başına yönetim organları tarafından seçilen kimselerce yapılır" diyerek, yöntemin çerçevesini kesinlikle çizmiştir. Anayasanın 92. maddesi, "kendi başına yönetim"in başlıca organı olan işçi konseylerinin seçimini hükme bağlamıştır. Keza

Yugoslavyada entansif tarım
En yüksek verime doğru

93. maddesi, "kendi başına yönetim"-in ne şekilde temsil edileceği konusunu kanunlaştırmıştır.

Böylece, bir anayasa kuruluşu olarak, yugoslav toplumunun sosyo-politik temelini teşkil etmekle görevlendirilmiş olan "kendi başına yönetim" kuruluşları, aynı zamanda ekonomik gelişmenin motörü olmak görevini de yüklenmiş bulunmaktadırlar. Çünkü, bütün üretim alanlarında, her üretim ünitesinin yönetimi, "kendi başına yönetim" anlayışı içinde yürütülmektedir. Sanayi ve tarımın dışında kalan hizmet sektörü de, aynı anlayışla kurulmuş organlar tarafından işletilmekte ve yürütülmektedir.

"Kendi başına yönetim"
1963 yılında yugoslav anayasasında yapılan değişikliklerle problemin tamamen çözümlenmediğini gören yöneticiler, 1965 yılında giriştikleri "adem-i merkeziyetçilik"i biraz daha yaymak gibi bir yolu benimseyerek, yeni bazı reformlan kanunlaştırdılar. 1965 yılının Temmuz ayının sonlarına doğru Yugoslav Federal Meclisinin oyladığı bir kanunla, birçok ekonomik konuda yemliklere gidildi. Çok yönlü bir reform kanunu olan Temmuz 1965 kanununun birçok noktada önemli etkileri görüldü. Meselâ, Yugoslayyânın geçirdiği enflâsyonist dönemin bir anısı olarak çoğalan yugoslav parası "dinar", milyonlarla ifade edilir durumdan çıkarılmak istendi. Fransızların frank ile ilgili olarak yaptıkları gibi, dinarın sağında bulunan sıfırlardan ikisi silindi. Bu, tamamen biçimsel operasyonu net bir devalüasyon izledi. O güne kadar resmî kurdan 750 eski dinara satılmakta olan amerikan doları, serbest piyasadaki değeri olan 1250 dinara yükseltildi. Gümrüklerden alınan ortalama vergi haddi, yüzde 23 den yüzde 10 civarına düşürüldü.

Bunlara benzer daha birçok noktada yugoslav ekonomisini rahatlığa kavuşturmayı öngören reformlar, "kendi başına yönetim" düzeninin, dış müdahalelere pek yer vermeksizin işlemesini sağlamış ve kolaylıklar getirmiştir.

"Kendi başına yönetim"in bünyesini ve işleyişini bilmek, bütün bu gelişmelerin izahını kolaylaştıracaktır.

1967 Bütçe Tasarısı

Dr. Reşat TİTİZ

1967 yılı Bütçe Kanunu Tasarısı yeni bir Maliye Bakanı, fakat yeniliği olmayan bir anlayışla Meclis komisyonlarına gelmiş bulunuyor. Tasarıyı, Meclis komisyonlarında tartışılmadan önce, geniş bir basın toplantısı yaparak, halk oyuna açıklayan Maliye Bakanı Bilgehan, kendisinden Önce ayni görevi yapmış kimselerin, çok kere doğru olmayan, geleneksel sözlerini, büyük bir ciddiyet içinde, bir kere daha tekrar etmiştir. Bilgehan, bunları söylerken, Bütçenin açıksız olduğunu, enflâsyonist eğilimi bulunmadığını, geniş yatırımlara ayrılan büyük paralar sayesinde bir ekonomik hamlenin başlangıcında bulunduğumuzu da yine ayni ciddiyetle, sanırız, biraz da inanarak- tekrarlamıştır.

Bu, Maliye Bakanlığı koltuğuna oturan talihsiz politikacıların, kendilerini kurtarmalarına imkân olmayan bir çıkmazın uzun hikâyesidir. Üç gün önce, Maliyenin iflâsın eşiğinde olduğunu söyleyerek istifa eden bir Maliye Bakanının yerine gelen bir yenisi, ekonomik durumun güllük gülistanlık olduğunu fütursuzca söylemekte beis görmez. Hattâ bazıları, daha da ileri giderek, söylediklerine inandırıcılık kazandırmak amacıyla, "Politik geleceğimi ortaya atarak söz veriyorum ki..." gibi yeminlerle, inanılması çok zor konulara güç kazandırmak hevesine düşerler. Türkiye, bu ezelî oyunun bir yenisini, ayni dekor ve eskilere benzeyen ayni tipteki aktörlerle, bir kere daha seyretmek üzeredir.

Nitekim Bilgehan, toplamı 19 milyar türk lirasını asan 1967 yılı Bütçe Kanunu Tasarısını sunarken, Türkiyenin geçmiş bütçelerine göre kırılmış rekorlardan, denk bütçeden, enflâsyonist tehlikenin bulunmayışından rahatlıkla bahsedebilmiştir. Oysa, uzaklara gitmeye lüzum kalmadan, halen uygulanmakta olan 1966 Bütçesinin ulaştığı sonuca bir göz atmak bile, İktidarın ayni tipteki bütçelerle varmak İstediği noktaları aydınlatmaya yeter. 1966 Bütçesi tartışılırken de, zamanın Maliye Bakanı Gürsan, Bilgehanın bugün söylediklerini ayni sözcüklerle ve ayni eğilimleri telkin etmek üzere, sayısız kere tekrar etmişti. Acıdır ki, Bilgehanın sözlerinin dünki sahibi Gürsan, göklere çıkardığı tasarının uygulanması süresi dolmadan ortaya çıktığını gördüğü ekonomik ve mali aksamaların engellerine takılarak istifa etmek zorunda kalmıştır. 1967 Bütçesinin meziyetlerini saymakla bitiremeyen bir başka Bakanın mali yılın sonuna kadar dayanıp dayanamıyacağı da, şimdiden kesinlikle kestirilemeyecek ayrı bir tecessüs konusudur.

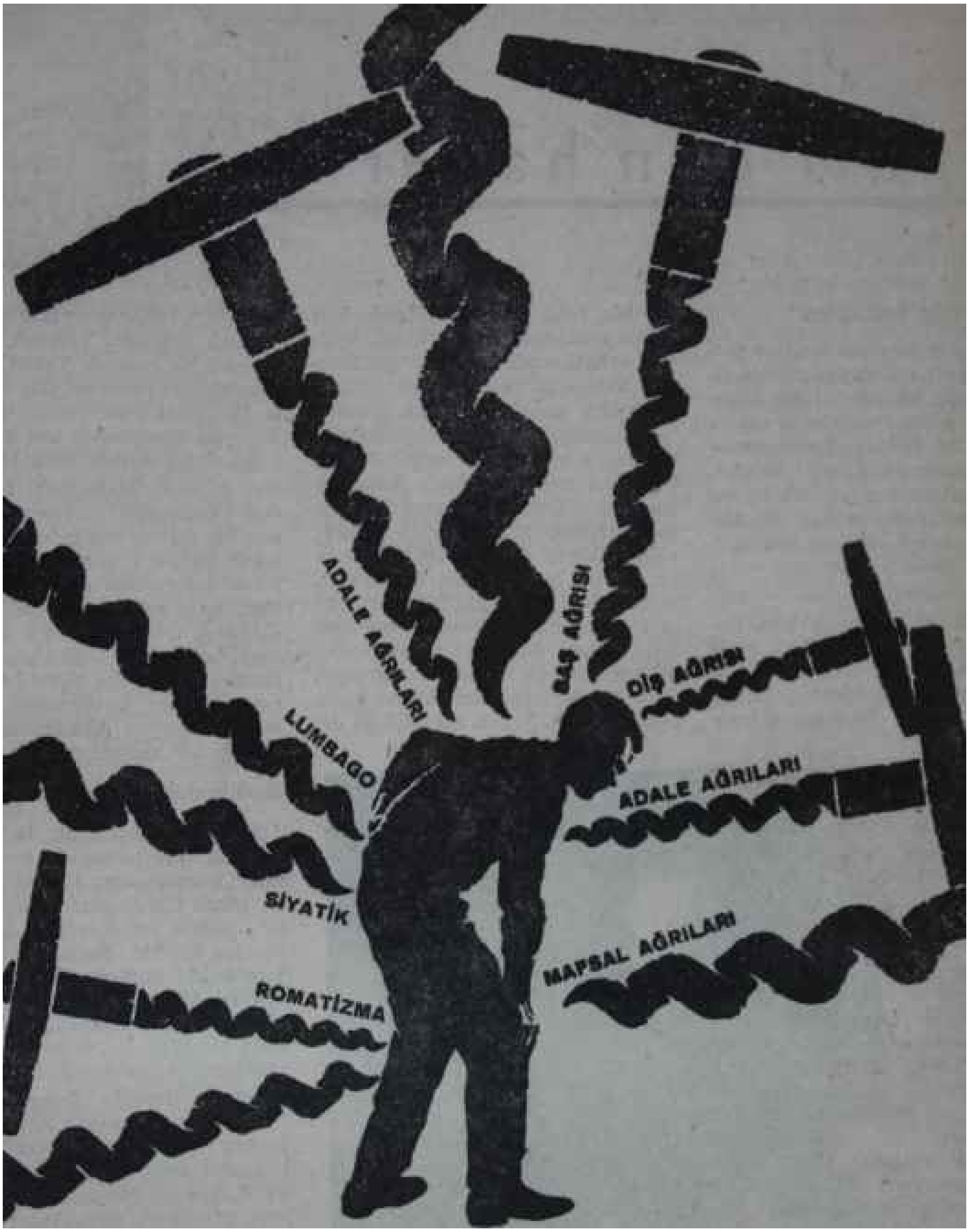
Gelelim, önümüzdeki 1967 Bütçe Kanuna Tasarısına. Bu tasarının, geçmişteki kötü örneklerine tıpatıp benzemekten gayri bir özelliği yoktur. Bir türlü yâni vergilere gidemeyen veya yeterince vergilendirilemediği için, halen bazı rezervlerin bulunduğundan şüphe edilemeyen alanlara el atamayan iktidar, benzeri bütün iktidarların saptığı yola girmiştir. Gelir tahminlerindeki iyimser ve kabarık tahminlerin gerçekleşmemesi ihtimâli yüzdeyüz olduğuna göre, gidilecek yol olarak, vasıtalı vergiler yolu ile, bazı geniş tüketim mallarına zamlar yolu kalmaktadır. AP İktidarının yeni vergilere gidememesinin sebebi açıktır. Dayandığı ve temsil ettiği sınıf, Türkiyede vergi verme konusunda en önde hatırlanan sınıftır. Böyle bir sınıftan yeni vergiler veya yeterince vergilendirilmeyen alanları vergilendirerek başkaca tahsilata girişmek, ünlü deyimiyle, binilen dalı kesmek demek olacağından, AP İktidarı, bu yola gitmemek için, bütün hünerini göstermekten geri kalmamaktadır. Geniş tüketim mallarına zamlar yapmak, yeni vasıtalı vergiler koymak ise, ekonomik güçlüğün yükünü ve kalkınmanın ağırlığını halk kitlelerinin omuzuna aktarmak olduğundan, bu metod bol bol kullanılacaktır.

Sadece zam ve yeni vasıtalı vergilerle yetinmeye niyetli görünmeyen İktidarın, enflâsyonist mekanizmayı belli ölçüler ve imkânlar içinde işleteceğini gösteren sayısız belirtiler vardır. Gerek Başbakan Demirel, gerekse onun Maliye Bakam Bilgehan istedikleri kadar aksini iddia etsinler, bu sözleri, kendilerinden başka hiç bir kimseyi inandıramıyacak hale gelmiştir. AP Meclis Grupunda geçen hafta görülen ve başı Prof. Aydın Yalçının çektiği ayaklanma, ekonomik gidişin yüksek kademedeki resini demeçlerle ilgisi kalmadığını göstermeye yeten en büyük delildir. Prof. Aydın Yalçın örneğini, AP'nin ikinci sınıf diğer politikacılarının canhırış bağırışları izlemektedir. Demirele yakınlığı bilinen, iktisat bilmez bazı milletvekillerinin, ekonomik kalkınmada enflâsyonun da, diğerleri gibi, bir yol olduğunu söylemeleri, bozuk gidişi düzeltmeye veya sağduyu sahibi çevreleri kandırmaya yetmemiştir. Yetmeyecektir de...

İş bunlarla da bitmemektedir. 1967 Bütçesinin dış yardım adı altında almayı tasarladığı meblâğın büyük bir kısmının da gerçekleşmesi imkânsız görünmektedir. Amerikanlar, sanayi kolundaki yatırımları finanse etmekte çok nazlı davranmak niyetinde olduklarını gizlememektedirler. Konsorsiyumun vereceği umulan miktarın, tartışmalardan kurtulamıyarak, belirsiz bir sona doğru ilerlediği, herkesin bildiği bir gerçek halindedir. Askeri harcamalarda azalan amerikan yardımının boşluğunu Bütçeden karşılamak, Demirel ve arkadaşları için hiç beklenmedik, nahoş sürprizlerden önemli bir tanesidir.

1967 Bütçe Kanunu Tasarısı, işte böyle bir hava ve böyle bir anlayış içinde komisyonlardan geçerek, Meclise gönderilmek üzeredir. Meclisteki meydan muharebesi bu iddialı, fakat aslında hiç bir orijinalliği bulunmayan güdük tasarının eksikliklerini daha iyi aydınlatacak tartışmalara mutlaka fırsat verecektir. Meclisteki AP'li sayısının çokluğu, bazı acı gerçeklerin dile getirilmesini engellemeye yetmeyecektir.

Güneşin balçıkla sıvandığının görülmediği gibi...

Soğuk algınlığından ileri gelen bütün ağrılara

OPON

OPON, **baş,** diş, adale, **sinir, lumbago ve** romatizma ağrılarını **teskin eder_grip ve** nezle **başlangıcında birçok fenalıkları** önler **OPON günde 6 adet** kadar alınabilir

FAYDALIDIR

(Yeni Ajans: 9336) —

Tüli'den haberler

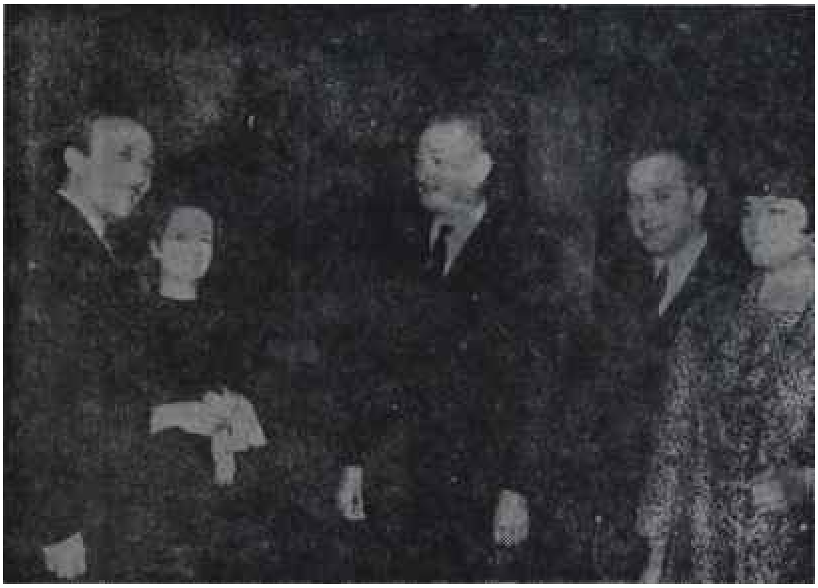
"Görülmemiş kalkınma"

İstanbul, yeni yıla çok hızlı ve parlak giriyor. Bütün kadınlarda altın ve gümüş elbiseler. Klüp 12'de, Klüp 33'de, Klüp Pusy Cat'te sabahlanan geceler. Poloda, Serkldoryanda, Sipahiocağında bezikler, briçler. Akşamüstleri kermesler, sabahleyin moda salonlarında, berber salonlannda akıp giden saatler. Doğrusu, sosyetenin, başını kaşıyacak vakti yok.

Zeki Müreni dinlemek için, Çocuk Dostlarının davetiyeleri, neredeyse, karaborsaya düşecekti. Alaturkayı sevmez görünenler, bütün sosyetenin orada olduğunu duyunca, bir bilet elde edebilmek için bütün fedakârlığı göze aldılar. Maksim salonlarında o gece, "görülmemiş kalkınma" edebiyatına yakışır bir şıklık vardı. Kalabalık arasma, "görülmemiş kalkınma" politikasının âşina yüzleri de serpilmiş, dekor iyice tamamlanmıştı. Samet Ağaoğludan Celâl Yardımcıya ve sebati atanana kadar herkes tamam, yalnız Bayar eksikti. Bundan başka, bütün iş adamları, bankacılar, armatörler, fabrikatörler oradaydılar. Hanımlar, Maksimin bol ışıkları altında elbiselerini gösterebildikleri için çok memnundular ama, dans yoktu, istedikleri kadar görünemiyorlardı. Neyse, bu güçlüğü de, çıkarken, holde uzun zaman boygöstererek yendiler. Velhasıl, dörtbaşı mamur bir geceydi. Yalnız, Süreyya Ağaoğlunun sahneye çıkıp konuşması işi altüst etmeseydi.. Bir kere, Süreyya Ağaoğlunun sesi hiç değil.

Ayrıca eline bir mikrofon geçince,

Maksimde, hattâ Dostlarının yararına düzenlenen bir gecede bulunduğunu unutuverdi. Orhan Erkanlıya olan duygularını bile orada dile getirmek istedi. Yani salonda soğuk bir hava estirmek için ne lazımsa yaptı, demek, belki daha doğru olur. Çocuk Dostları, bir daha böyle bir, yemek veya eğlence tertiplemeyi düşünüyorsa, Süreyya Ağaoğlunun bulunmadığı bir zamanı seçerse iyi eder.

TARİHİN KÖPRÜSÜ — Bu hafta Ankarada, Dedeman otelinin bir salonunda Türkiyeyle ilgili güzel bir film seyredildi: "Türkiye-Tarihin Köprüsü". Film, Türkiyeyi turistik yönden tanıtmak gayesini güdüyordu ve B.P. Petrolleri A.Ş. tarafından hazırlatılmıştı. Yirmi dakika süren kurdelâ, Turizm Yılı ilan edilen 1967'de dünyanın dört köşesinde gösterilecektir. Filmin başarısını şuradan anlamalı ki seyredenler arasında çok Ankaralı, İstanbul manzaralarım gördükten sonra "Yahu, bir İstanbula kadar uzansak.." diye içini çekmekten kendini alamadı.

Ama filmin asıl takdir edilecek tarafı, B.P. tarafından yapılmış olduğu halde B.P.'nin propagandasına hiç yer vermemiş bulunmasıydı.

Dedikodulu bir nikâh

İstanbulda, geçtiğimiz haftanın önemli olaylarından biri de, İhsan Çavuşoğlunun kızının nikâhıydı. İhsan Çavuşoğlu, - tanıyanlar bilir, politik ve sosyetik kadınlarımızdan biridir. Başbakan Demireli İstanbulda bazı işadamlarına tanıtan ve AP politikacılarını yöneten bir tavır takmdığındanberi köprülerin altından çok sular geçti, bazı çevrelerle arası açıldı, fakat geçen Perşembe Beyoğlu Evlendirme Dairesinde yapılan nikâh töreninin misafirleri arasında yine politikacılar çoğunluktaydı. "Eskiler mi, yeniler mi?" diye sorulursa, "Eskiler" demek gerekecek. Ortaklıkta, Demirel çevresinden hemen hiç kimse yoktu. Buna karşılık, nikâh tanıkları Celâl Bayar ile Celâl Yardımcı idi. İstanbuldaki eski DP sosyetesi için artık bir gelenek haline geldi: Kimin nikâhı varsa, tanıklığını Bayar yapıyor; kim nişanlanıyorsa, yüzüğünü Bayar takıyor.

İstanbulun en yağmurlu gününde, Beyoğlu, Evlendirme Dairesi âdeta bir gül bahçesi balina gelmişti. Nazlı Çavuşoğlu ile Yener Selimoğlu, bu gül bahçesinde, çifte Celâller huzurunda nikahlandılar. Defter imzalanırken kalabalıkta fısıltılar olu-

yor, damat ve bu evlilik üzerinde yorumlar, dedikodular yapılıyordu : Yener Selimoğlu, Nazlı Çavuşoğluyla evlenmek için eşinden ayrılmış, epeyce tazminat vermiş. İki çocuğu varmış. İhsan Çavuşoğlu, damadını çok beğeniyor, çok destekliyor» muş. Bundan sonra milletvekili olması daha kolaymış, falan filân.... Demokratların çok konuştuklarını, birbirlerinin kuyusunu kazmakta rekor kırdıklarını bilenler, bu dedikoduların, Çavuşoğlulların en yakınları tarafından yapılmasına hayret etmediler.

İhsan Çavuşoğlunun kızı güzel sayılmaz. Fakat İstanbulun meşhur terzisi Muallâ, onu sevimli bir gelin yapmak için bütün zekâsını kullanmış. Nikâh'töreninde bütün gözler, genç gelini seyretti. Beyaz dıradan, yakası ve kolları minkli, inci ve taşlarla işli takımı, incilerle sarılmış topuzu .çok beğenildi. Nikâh töreninin öteki kadınları arasında, mor tayyörüyle Mefkure Şerbetçi, gri astraganı ile Hârika Yardımcı, Kadriye Dicleli, renkli turbanıyla Leylâ Çelikbaş, renksiz yüzüyle Mutahhare Polatkan göze çarpıyordu. Kısacası, eski DP takımının kadınları., çok şık, erkekleri de çok keyifliydiler. Emin Kalafat bile, fıldır fıldır dönen gözleriyle, etrafını neşeyle seyrediyordu.

Elçiler şerefine

'Ankarada, noel ve yılbaşı partilerinden önce veda partileri başladı. Dışarıya giden yeni elçiler, her gece başka bir yemekte, başka bir elçilikte, yahut dost evinde buluşuyorlar. Geçtiğimiz hafta, Japon Elçiliğinde uzun etekli, müzikli bir yemek vardı. Madame Miyazaki, yeni Tokyo Elçisi Turgut Aytuğ ve eşi ile Ankaradan ayrılan diplomatlar şerefine çok güzel hazırlanmış, bir de orkestra getirtmişti. Gece çok güzel geçti. Hele Gül Aytuğ, gecenin tadını iyice çıkardı. Bir söylentiye göre, Turgut Aytuğ', Taipeh'deki yıllarını biraz sıkıntılı geçirmiş, bu yüzden Avrupada bir yere naklini istemiş, Hariciye de onu Portekize tayin etmiş, ama son dakikada ve Başbakan tarafından' yapılan bir değişiklikle bu tayin Tokyoya çevrilmiş. Aytuğları tanımayanlar, büyük bir dikkatle, Tokyonun yeni Elçisiyle sefiresini inceliyorlar, Gül Aytuğu, eh, epeyi konuşkan buluyorlardı.

İlginç çelişmeler

Doğudaki eşkiyalar, büyük şehirlerdeki hırsızlık olayları, asayiş üzerine Faruk Sükan tarafından çekilen nutuklar arasında, Hayrettin Nakiboğlu ile kayınpederi Dilâver Arguna ait hikâyeler de çok ilginç çelişmeler ortaya koyuyor. Bilhassa istanbullular, bu çelişiklik dolayısiyle Nakiboğlunun güç durumlara düştüğünü iddia ediyorlar. Bu güçlüğe nekadar dayanabileceğini merak edip, toto oynayanlar bile var. Ama tabiî, Argun müstesna. O, oynamaktan değil, oynatmaktan hoşlanıyor.

Pek parlak sayılmaz

Ankarada, sovyet misafir Kosiginin de seyredeceği söylenen, orkestrasını ünlü sovyet müzisyenlerinden Niyazi Baybutofun yönettiği "Maça Kızı"nın galası pek başarılı olmadı. Bir Belkıs Aran, bir Mete Uğur olmasa, seyirciler büsbütün hayal kırıklığına uğrayacaklardı. Seyirciler arasında Cumhurbaşkanı Sunay ve eşi ile birçok diplomat, opera galalarına meraklı birçok şık hanım da vardı. Sunay, temsilden sonra sanatçıları kutladı, onlara iltifat etti. Fakat, Cumhurbaşkanının tiyatroyu operadan daha çok sevdi» ğini bilenler, bu iltifatların protokol icabı yapıldığım tahmin ettiler. Operanın kulisindeki tatsız hikâyeler sahneye de aksetmiş görünüyor, sahneden önce de Aydın Günün yüzünde okunuyordu. Aydın Gün, gala havasında bile neşesizdi.

SOSYAL HAYAT

Geziler

Kadın Kolları faaliyette

Genç adam, parti binasındaki kadın topluluğunu misafirlere takdim ettikten sonra :

"— Karadenizde hayat çetindir. Karadenizli kadın ,bu çetin hayatın en güçlü elemanıdır. Onun için, ortanın solundaki halkçı politikanın insan emeğine neler getireceğini, bunun ne demek olduğunu çok iyi bilir ve bu yolda çalışmaya azimlidir" diye konuştu.

Genç adam, Artvinin Borçka ilçesinin CHP Başkam Ahmet Melek; misafirler ise, Ankaradan Karadenize Ortanın Solu politikasını anlatmak ve Kadın Kolu teşkilâtını bütünlemek için giden CHP Merkez Kadın Kolu Sekreteri Firuze Cimilli, Sekreter yardımcısı Neriman Elgin ve Sayman üye Muzaffer Antabelli idi. Merkez Kadın Kolu üyeleri, onbeş gün süren Karadeniz gezilerinde Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvine gitmişler, Ordu, Samsun ve Trabzonda yapılan büyük toplantılara katıldıktan sonra Giresun, Rize ve Artvinde Kadın Kollarını kurmuşlardı. Artvinin Borçka ve Hopa ilçelerine aynı amaçla gittikleri zaman, buralarda, üçe başkanlarının gayretiyle kurulmuş dinamik, halkçı Kadın Kollan ile karşılaşmışlardı.

Zaten Genel Merkez Kadın Kolu, Karadenizde gittiği heryerde aynı dinamik, uyanık, halkçı CHP 'li kadınlar tarafından karşılanmış, her yerde, Ortanın Solu politikasını kendi dilleriyle en iyi şekilde anlatan emekçi kadınların, sorunlara, kendi kendilerine, en iyi bir şekilde cevap bulduklarını müşahede etmişti. Artvinin virajlı, uçurumlu yollarında, kıyı boyunun olağanüstü manzaralı asfaltında, dağlarda, yamaçlarda, küçücük toprak parçalarını bile değerlendirerek çalışan güçlü ve inançlı Karadeniz kadını, Borçka İlçe Başkanının söylediği gibi, bu yolda azimli görünüyordu.

CHP Genel Merkezi, Ortanın Solunu anlatmak için yurdun dört bir köşesini gezerken, Kadın Kolları da aynı şekilde kendi teşkilâtım dolaşıyor ve her yerde Ortanın Solu toplantıları düzenleniyordu.

Çağımızın Misyonerleri

Türkiyedeki barış gönüllüleri hakkında, kamuoyunda, hiç de olumlu sayılmayacak düşüncelerin su yüzüne çıktığı ve tartışıldığı şu günlerde Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün yaptığı basın toplantısı hiç de tatmin edici olmamıştır. Sözcü, barış gönüllülerinin geri gönderilmiyeceğini, ancak, çalışmalarının değerlendirileceğini, meselâ köy hizmetlerinde çalışanların yerine eğitim işlerinde çalışacakların isteneceğini açıklamıştır. Bu arada, barış gönüllülerinin bazı zararlı faaliyetlerinin tespit edilmiş olduğunu da hissettirmiş, böylece, bunların daha sıkı bir denetime tâbi tutulacakları kanısı uyandırılmak istenmiştir ama bu, şüphe yok ki, sonuç itibariyle, bir şekil oyalamasından ibaret kalacaktır.

Şunu unutmamak gerekir ki, barış gönüllüleri, birçok az gelişmiş ülkeye amerikan propagandası yapmak, bu ülkelerin özelliklerini inceleyip, Amerikanın yararına bir politikanın tespitinde yardımcı olmak, dini inançlar üzerinde bir takım spekülâsyonlara girişmek için, kendi ülkeleri adına, özel şekilde yetiştirilen kimselerdir. Açık olarak belirtilmesi gereken nokta şudur : Komünizme karşı savaşı başlıca amaçları arasına alan bu kuruluş mensupları, meselâ bizim Anayasamızın emrettiği ölçüde bir devletçiliği bile kolaylıkla komünizm olarak nitelendirebilirler. Bu konuda o derece fanatiktirler. Kendi ülkelerinin politikası yönünden birer ülkücü olarak yetiştirilen barış gönüllülerinin, sayısı, özellikle az gelişmiş ülkelerde, gündengüne artmaktadır. Bunlar, çağımızın misyonerleridir. Hiç şüphe yok ki, kendi görüşlerine göre, toplum kalkınması için çalışmaktadırlar. Ama bu işi yaparken de, kendileri için en makbul olan dini inancı, politik ve ekonomik görüşü yaymak amacındadırlar. Amerikanın çıkarları ise, elbette ki başta gelecektir.

Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün verdiği bilgiye göre, 1962 yılında memleketimize 40 barış gönüllüsü gelmiştir. 1965-66 arasında bu rakam 590'a çıkmıştır. Bunlar eğitim, tarımsal eğitim, sağlık ve köy hizmetlerinde çalışmaktadırlar. Bunların sayısının üç yıl içinde bu kadar artması, ortamın elverişli bulunduğunun açık bir delilidir. Barış gönüllülerinin birçok köyde din propagandası yaptıkları, iç politikaya karıştıkları, seçimlerde şu veya bu parti için olumlu-olumsuz faaliyetlerde bulundukları bilinmektedir. Hangi alanda çalışırlarsa çalışsınlar, zaten ilk görevleri politiktir. Nitekim, geçen yıl Ankarada, bir yetiştirme yurdunda ingilizce Öğretmenliği yapan bir barış gönüllüsü, öğrencilerine, Amerikada çıkan bir gazeteyi getirmiş ve gazetede Türkiye hakkında yazılan sözleri tercüme ettirerek, genel seçimler sırasında, bir siyasi parti aleyhine propaganda yapmıştır. Zaten öğretmenlik, bu misyon için en elverişli ortamdır.

1967 yılı sonunda bir kısım barış gönüllüsünün Türkiyedeki sözleşmesi sona eriyormuş. Bunlardan, meselâ köylerde çalışanların yerine, eğitim alanında çalışacak olanlar istenecekmiş. Bu, hiçbir şeyi değiştirmeyecek, Türkiyedeki barış gönüllüleri, sevimsiz görevlerine daha geniş imkânlarla devam edeceklerdir. Bir ülkenin bir başka çevresinden, meselâ şehirden köye gelen bir kimse orada başarı kazanamazken, bir yabancının bir başka ülkede, toplum kalkınması alanında birşeyler yapabilmesi elbette ki imkânsızdır ve ancak, milletlerarası bir takım politik hesaplara dayanmaktadır.

Türkiyenin bugün, toplum kalkınması için yabancı etiketli gönüllülere değil, milliyetçiliği yabancılardan öğrenmiyecek öz evlâtlarına ihtiyacı vardır.

Jale CANDAN

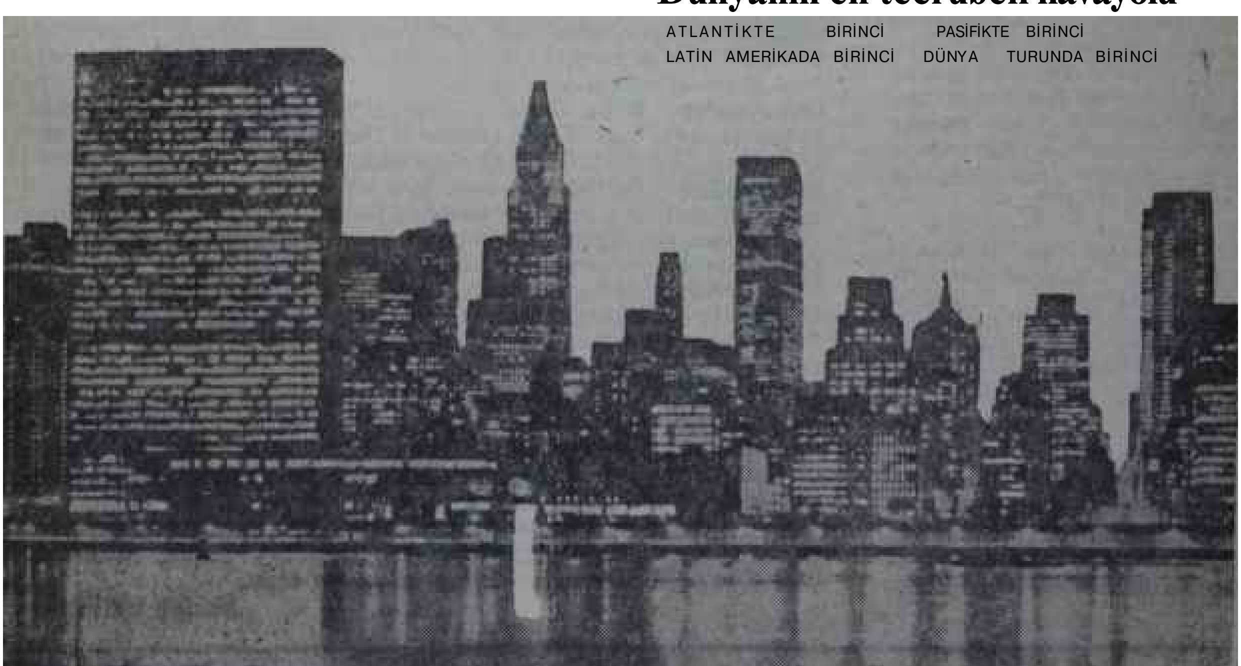
Bizimle istediğiniz gün New York'a aktarmasız uçabilirsiniz. Roma ve Paris'te bir müddet kalıp vakit geçirmeniz de elinizdedir.

Tereddüt etmeyiniz..New York'a aynı uçakla, aktarmasız yegâne servis bizdedir. Öğle üstleri başlıyan uçuşlarımız herkes için en müsait saattedir. Haftada on sefer yapan uçaklarımızdan birini seçerek, aynı günün akşamı New York'a varabilirsiniz.
Aceleniz yoksa... ilâve ücret ödemeden arzu ettiğiniz Avrupa şehrinde bir müddet kalabilirsiniz. Seferlerimizden üçü Roma ve Paris üzerinden, yedisi ise Belgrad, Viyana, Münih, Frankfurt ve dra yolu ile yapılmaktadır.
İşte bir hakikat daha: Pan American, Birleşik Amerika'ya diğer herhangi bir havayolundan fazla sefer yapmaktadır. Bizimle uçunuz. Atlantik aşırı tarifemiz hiçbir zaman bu derece ehven olmamıştır. Yolculuk esnasında mükemmel servisten ve Paris'in meşhur Maxim's lo kantasının hazırladığı nefis yemeklerden büyük bir zevk duyacaksınız.

Fazla bilgi için PanAm Seyahat Acentenize veya Bürolarımıza müracaat ediniz:
İstanbul: Hilton Methali, Tel: 47 45 30
Ankara i 53 Atatürk Bulvarı, Tel: 12 11 20
İzmir : İzmir Palas Oteli, Tel: 334 72
Adana Agba Oteli, Tel: 1 501

Dünyanın en tecrübeli havayolu

ATLANTİKTE BİRİNCİ PASİFİKTE BİRİNCİ
LATİN AMERİKADA BİRİNCİ DÜNYA TURUNDA BİRİNCİ

TiYATRO

Londra

Genç bir **sanatçının** başarısı

Geçirdiğimiz haftanın Tiyatromuz bakımından önemli olaylarından biri, genç bir türk aktörünün Londrada kazandığı büyük başarı oldu. Londradaki "Kraliyet Akademisi" "Royal Academy" Tiyatro Yüksek Okulunun giriş imtihanlarını, ilk defa, bir türk genci kazandı ve gene Kraliyet Akademisinin tarihinde ilk defa, ingiliz tabiiyetinde olmıyan bir genç, Kraliçenin sanat müşavirinin tasvibiyle, bir istisna olarak, bu ünlü tiyatro okuluna esas öğrenci olarak kabul edildi.

Bu başarıyı gösteren türk genci, tanınmış tiyatro adamlarımızdan dekoratör Tarık Leventoğlunun oğlu Ahmet Leventoğludur. Başaristnın önemi de imtihana giren ve içlerinde Amerikadan, eski ingiliz dominyonlarından kalkıp gelmiş birçok genç bulunan 830 adaydan elene elene seçilen sadece 18 kişi arasında yer almış, üstün sahne kabiliyeti ve mükemmel ingilizcesiyle dikkati çekmiş olmasıdır.

Ahmet Leventoğlu 1945 doğumludur. Robert College'i bitirmiş, bu kolejde Tiyatro Bölümünün yöneticisi olarak verimli çalışmalar yapmış, son sınıfta iken oynadığı "Satıcının ölümü" piyesindeki rolüyle "yılın en iyi aktörü" seçilmiş, aynı yıl Kolej Oyuncularını Fransada, Nancy'de düzenlenen Uluslararası Üniversite Tiyatroları Festivaline götürmüştür. Daha sonra ilk profesyonel çalışmalarına İstanbul da Gen-Ar topluluğunda başlamış, burada ve Ankarada Meydan Sahnesinde oynadığı rollerdeki başarıları ilgi uyandırmıştır.

Leventoğlular, ailece tiyatrocudurlar. Ahmet Leventoğlunun kardeşi Hasan Leventoğlu da, Koleji bitirdikten sonra, Devlet Konservatuvarına girmiş, oradan Ankara Üniversitesinin Tiyatro Enstitüsüne geçmiştir. Daha çok reji ve dramatürji ile ilgilenen ve çok iyi italyanca da biten Hasan Leventoğlunun Paolo Levy'den çevirdiği "Savunma" adlı oyun Devlet Tiyatrosunda oynanmıştır. Aldo Nicolai'den çevirdiği "Akvaryum" adlı oyun da yakında Meydan Sahnesinde oynanacaktır.

Altındağ Tiyatrosunda "Papatya Falı"

Aşkın gözyaşları

Oyun: "Papatya Falı" ("Ardele ou la Marguerite"); Fars, 1 perde.
Yazan: Jean Anouilh.
Ceviren: Cahit Külebi.
Tiyatro: Devlet Tiyatrosu (Altındağ).
Sahneye koyan: Ragıp Haykır.
Dekor-Kostüm: Hüseyin Mumcu.

Konu: Bu eserde Anouilh'un bize sunduğu, tek kelimeyle ifade etmek gerekirse, bir "aşk anatomisi"dir. "Toreadorlar Valsi"nden çok iyi tanıdığımız emekli General Saint-Pe, yarı deli yarı yatalak karısı, eteklerinin altını yoklamaktan vazgeçemediği hizmetçileri, ortanca oğlunu severken büyük oğluyla evlenmiş gelini, kuzeni ile şimdiden "evcilik oyunu" oynamıya başlamış küçük oğlu Toto, onun kambur latince öğretmenine âşık olan kambur ve yaşlı kızkardeşi Ardele hala ite oturduğu şatoda bir aile konseyi toplar. Kocası, âşığı ve kocasının görünmeyen metresiyle bu toplantıya gelen kontes kızkardeşinin tamamladığı bu ikili, üçlü, dörtlü, traji komik aşk tablosunun gerisinde Anouilh, teşrih masasına yatırdığı kişileri, bağlı oldukları sınıfın ve yaşadıkları çağın kadın-erkek ilişkilerini, normal sayılan aşkların bütün cerahatini akıtarak ve çirkin görülen aşkların bütün güzelliğini ortaya koyarak, ustaca neşterliyor.

Oynayanlar: Ragıp Haykır (General), Yıldız Aslan (Karısı), Coşkun Orhon (Kont), Ümit Kiper (Kontes), Dinçer Sümer (Villardieu), Aykut Sözeri (Nicolas), Gönül Orbey (Nathalie) v.s.

Beğendiğim: Birbuçuk saatlik kısa bir oyuna bunca kişiyi, aşkın bunca yönünü ve bunca problemini sığdıran, içiçe girmiş bunca vakayı, aksiyonu hiç aksatmadan yürüten yazarın ustalığı. Ragıp Haykırın General'de, beşeri yönü ağır basan, ölçülü kompozisyonu. Yıldız Aslanın Generalin hasta karısında, Ümit Kiperin Kontes'te, Şerif Sezerin Hizmetçi'de çizdikleri inandırıcı tipler. Coşkun Orhon ile Dinçer Sümerin yer yer gereksiz bir duygululuğa ve teatral bir ifadeye kaymalarına rağmen özenli oyunları.

Beğenemediğim: Eserin bütününde özellikte kadın-erkek ilişkilerinde kendini duyuran zaman aşımı. Anouilh'un aşk baklandaki karamsar görüşünü eserin bütün havasına sindirmesi gereken Nicolas ile Nathalie'nin, Aykut Sözeri ile Gönül Orbeyin oyunlarında, ürkek ve silik birer gölge halinde kalmaları...

Sonuç: Gülünçlüğü içinde gerçekliğini bütün burukluğu ile duyuran, insana hüzün veren bir fars. Özündeki "kara"lığı "pembe" nüktelerle belli etmemeğe çalışan, zevkle seyredilen bir oyun.

Naciye FEVZİ

S İ N E M A

A. B. D.

Bir hükümdar öldü

"Eğlenceler imparatorluğu" Disneyland'ın hükümdarı Walt Disney, geçtiğimiz hafta içinde, California'da bir hastahanede öldü.

"Disneyland", Mickey Mouse'ın yaratıcısı Walt Disney'nin bundan onbir yıl önce Los Angeles'te açtığı dünyanın en büyük Lunaparkının, kendi deyimiyle "Dünyanın Daimi Panayırı'nın adıdır. Ama gerçekte bundan çok daha fazlasını, Disneynin dünyasını, Disney'nin yarattığı "eğlence împaratorluğu"nu anlatmaktadır.

Bu imparatorluğun temelleri, bundan kırkbeş yıl kadar önce, mütevazı bir evin mütevazı bir garajında kurulan canlı-resim atölyesinde atılmıştı. Fakat, Disney öldüğünde, bu imparatorluk, hayal gücüyle ün salan Disney'nin bile aklına getirmiyeceği bir gelişmeye erişmiş bulunuyordu. Son 25 yıl içinde, en azından 1 milyar insan, Disney'nin 700'e yaklaşan uzunlu kısalı filmlerinden birini görmüştü. İmparatorluğun bir kolu filmde, bir kolu televizyonda, bir kolu Lunaparkta, bir kolu oyuncak fabrikasında, bir kolu plâk fabrikasında, bir kolu çocuk kitapları basimevindeydi. Her yıl, 26 ülkede 30 milyon nüsha "Walt Disney Comic Books" satılıyordu. Bunların daha pahalı baskılarından yalnız yirmi yılda satılanlarının sayısı 100 milyonu geçmekteydi. Her yıl, Disney filmlerinin plak ve notalarından 250 bin dolarlık satış yapılıyordu. Yirmi yıl içinde Disney filmlerindeki tipleri canlandıran oyuncaklardan 750 milyon dolar kazanılmıştı. Televizyonun en çok tutulan programların dan biri, Disney programıydı, Disneyland, 1955 Temmuzunda açıldığından bu yana 60 milyon kişi tarafından ziyaret edilmişti. Bir günde 20 bin otomobil ve 50 bin kişiyi alabilecek genişlikteki bu eğlenceler diyarını gezenler arasında 11 kral ve kraliçe, 23 cumhurbaşkanı ve başbakan bulunuyordu. 700'e yaklaşan Disney filmlerinden 13'ti A.B.D. ve Kanadada şimdiye kadar en çok kazanan 100 film arasında yer almaktaydı. Bu filmler 39 Oscar toplamış, Disney'ye 800'den fazla ödül, şeref diploması, madalya kazandırmıştı, işin tuhafı, Disneyland hükümdarı bütün bunları gerçekte bir fareye borçluydu. Ama Disneynin SÖZ söyletmediği meselâ birgün, çalışma arkadaşlarından biri Mickey'ye sövünce, hemen işine son verilmişti bu fare başka bir fareydi. Başka bir fare olduğu şuradan açıkça anlaşılabilirdi ki, "Encyclopaedia Britannica buna başlıbaşına bir madde ayırmış ve son yüzyılın en önemli dönüm noktası olan İkinci Dünya Savaşı Avrupa çıkarmasında "Mickey Mouse", çıkarma harekâtının şifresi olarak kullanılmıştı.

Fareler ve insanlar

Walt Disney İle Mörtimer perdedeki Mickey Mouse'ın canlısı bu adı taşıyordu 1923'te tanışmaya kadar Dianeyland'ın müstakbel hükümdarının meslek hayatı hiç de parlak geçmedi. 1901'de Chicago'da doğan Walter Elias Disney, küçük bir inşaat müteahhidinin beş çocuğundan dördüncüsüydü, okumağı sevmiyordu, çeşitli işlere girip çıkmıştı Ancak ondokuz yaşında, canlı resimlerle reklâm yapan küçük bir şirkete kapılanınca, aradığı şeyi bulmuştu. Birkaç ay burada çalıştıktan sonra, kendi evlerinin garajında, kendi küçük atölyesini kurdu ve kendi hesabına canlı resim yapmağa başladı. Ama işler hiç de iyi gitmiyordu. Vaktinin çoğunu işsiz geçiren genç Walt, atölyesinde beslediği farelerle oyalanıyordu. Bunlardan bazıları tamamiyle evcilleşmişti, Özellikle "Mortimer", Walt'ın canlıresim hazırladığı masada başlıca oyun arkadaşıydı.

Kansas City'de canlı resim işinin yürümiyeceğini anlıyan Walt, Hollywood'un yolunu tuttu. Kardeşi Roy'la birlikte küçük bir atölye açıp çalışmağa başladı. Malî yönden kendisini destekliyen birini bulunca, 1924-26 arasında "Alice in the Cartoonland Alice canlı-resim dünyasında" ile "Oswald the Rabbit - Tavşan Oswald" serilerini' meydana getirdi. Bunlar büyük bir rağbet görmemekle birlikte, Disney'in tutunmasına yaradı. 1927'de ortağıyla

Walt Disney
Disneyland'ın hükümdarı

anlaşamayan Disney, bu defa kendi hesabına çalışmayı kurdu. Fakat bütün canlı-resimciler gibi o da kendine özgü, yepyeni bir tip yaratmanın gerekli olduğunu düşünüyordu. Disney ne yapacağını düşünüp durur ken, birden aklına, Kansas City'deki garajda oyalandığı Mortimer geldi. Arkadaşı çizgici Ub Iwerks'le bu fareyi "Mortimer" adıyla önce iki filmde kullandı, sonra adım "Mickey Mouse"a çevirerek "Plane Crazy"yi hazırladı. Fakat bu film daha piyasaya çıkmadan sesli sinema etrafı sarmıştı bile. Bunun üzerine Disney, bunu daha sonraya bırakarak, Mickey Mouse'ı "Steamboat Willie - İstimbot Willie" adlı ilk sesli canlı resimde kullandı. Bu kısacık filmin başarısı Disney'yi bile şaşırttı. Ondan sonraki birkaç yıl içinde Disney, her ay bir "Mickey Mouse" macerasını piyasaya sürdü. 1929'da "Silly Symphonies" ile ilk renkli canlı-resimleri meydana getirdi. 1933'te "The Three Little Pigs Üç küçük domuzcuk"la ilk ödülünü kazandı. 1936'da "The Country Cousin Taşralı yeğen" ile "technicolor" işlemini ilk defa canlı-resme uyguladı. Aynı zamanda Disney'nin tipler dünyası da gün geçtikçe zenginleşmeğe başlıyordu. Miki Fareyi ve Tavşan Oswald'ı "Pluto", "Goofy", "Donald Duck - Vakvaka kardeş" izledi.

Sinemanın Ezopu

Disney'nin çalışma usûlü çok basit bir temele dayanıyordu. Hepsi de hayvanlardan meydana gelen kahramanlarına birer insan kişiliği veriyor, onları insan davranışları içinde ortaya koyuyordu. Ele aldığı tiplerin çoğu, ortalama amerikalıyı temsil ediyordu. Ayrıca, tıpkı Ezop gibi, La Fontaine gibi, hayvanlann bu davranışlarından insanlar için hisse çıkarmağa önem veriyordu. 1927-1937 arasındaki on yıl hem amerikan, hem de dünya canlı-resim alanını tekelinde bulunduran Disney'nin bu dönemdeki eserleri, bundan dolayı, aynı zamanda bu tarihlerdeki amerikan toplum hayatının çeşitli yönlerini yansıtmaktaydı.

Ancak Disney'nin en büyük düşmanı, başarısı oldu. Stüdyosu gün geçtikçe büyümeğe, çalışma arkadaşlarının sayısı gittikçe artmağa başladı. Disney artık canlı-resim için çok önemli olan el sanatından ayrılmağa,, stüdyosunu bir fabrika haline sokmağa başladı. Nitekim Burbank'ta, "RX.O."nun da yardımıyla, büyük bir canlı-resim fabrikası kurdu. Disney'nin canlı-resimleri artık öbür filmler gibi geniş ölçüde teknik işlemlerden geçiyor, yüzlerce kimsenin işe karışmasıyla kişiliğinden yavaş yavaş kaybediyordu. Disney'nin uzun canlı-resme başlaması bu durumu büsbütün ağırlaştırdı. Fakat bir yandan da uzun canlı-resme başlamak bir zorunluluk olmuştu. Çünkü kısa canlı-resim film ler artık masrafını çıkarmıyordu. Bunun üzerine Disney, 1937'de, "Snow White and the Seven Dwarfs Pamuk Prenses ve Yedi Cüce" adındaki ilk uzun filmini çevirdi. Film, iş yönünden büyük bir başarı oldu ve 8 tane Oscar kazandı. Bu durum, Disney'yi ikinci uzun canlı-resmi olan "Fantasia"yı çevirmeğe yöneltti. Fakat klâsik müziği resimlemek amacını güden bu film, getirdiği teknik yenilikler geniş perde, üç boyutlu ses gibi bir yana bırakılırsa, sanat yönünden fiyasko oldu. "Pinocchio" ise, İkinci Dünya Savaşının patlak verdiği yıllara rastlıyordu. Hollywood'un dış pazarları birdenbire yarıya inmişti. 1942'de Disney stüdyolarında patlak veren büyük grev, bunlara tuz biber ekti.

Sanattan ticarete

Amerikanın savaşa girmesi, bu bakımdan, Disney'yi güç durumdan kurtarmış oldu. Bundan sonraki dört yıl içinde Disney, daha çok, hükümet hesabına. Amerikanın savaş çabalarım destekliyen eğitim ve propaganda filmleri çevirdi. Disney savaştan sonra yeniden canlı-resimlere döndüyse de, artık bu alandaki gelişmeler onu canlı-resmin ortaçağını temsil eden bir kimse durumuna sokmuştu. Disney, bunun üzerine, çalışmalarını başka alanlara yöneltmeğe başladı. Yüzlerce sinemacıyı seferber ederek, belge filmler meydana getirdi. İngilterede bloke edilmiş paralarını, çizgi kahramanlarının değil, oyuncuların yer aldığı filmler çevirmekte kullandı. "Treasure Island - Define adası", "Robin Hood", "20.000 Leagues Under the Sea - Deniz altında 20.000 fersah"tan 1964te Oscar kazanan "Mary Poppins"e kadar uzanan oyunculu veya oyuncuyla canlı-resim kahramanlarım birleştiren filmler serisine el attı. Ancak, bütün bu sinema çalışmalarında Walt Disney adı artık sadece bir "ticaret markası" yerine geçiyordu, yoksa bunların yönetmeni, yapımcısı, yaratıcısı başkalarıydı. Zaten kendisi de son konuşmalarından birinde şöyle demekteydi: "Yıllardanberi elimden bir tek çizgi çıkmadı. Son başarılarımın sırrı, teşkilâtta. Ben teşkilâtçıyım."

Disney, böylelikle, eski el sanatçısından, ortaya, bilinen anlamıyla bir amerikan iş adamı çıktığını itiraf ediyordu. Dağ fare değil, fare dağ doğurmuş, ancak, bir zamanların canlı-resim ustası olan sanatçı bu dağın altında ezilmişti.

Açıklama

Derginizin 26/10/966 gün ve 649 sayılı nüshasında İller bankası hakkındaki yayınınızda Bala içme suyu inşaatı müteahhidi Ragıp Hacaloğlu Tasfiye atıfetinden nasib alan müteahhitlerdendir denilmektedir.

33 seneyi idrak eden memuriyet ve müteahhitlik hayatımda haklı olduğuma İnandığım mevzu ve prensibler uğruna mücadele verdim, lütüf beklemedim.

Olay şudur: Bala içme suyu inşaatı, adına ihale edilmiş, zamanında teslimi yapılan kısımların işleri ikmal edilmiş ve fakat su alma yeri ile İsale hattına arazi sahibi olan halkın bir yönlü müdahalesi ile girilememiştir. İş uzamış, tasfiye tarafımızdan istenmiştir. Diğer taraftan da iş yapılmıyor diye idarece mukavelenin feshine gidilmiştir. Bu olumsuz hal mahkemeye baş vurma ve yazışmalarla durdurulmuştur. Halen teminat red edilmemiş tam tasfiye yapılmamıştır.

İşin dahası var bütün bu olaylar genel müdür Sayın Sefahattin Babüroğlu zamanında ceryan etmiştir. Keyfiyetin bu yolda tavzihine umurımki müsaade edersiniz.

Üstün saygılarımla. 14.12.966

Ragıp Hacaloğlu

servet keşidesi
SİZE SERVET VAAT EDİYOR...
Türkiye İş Bankasının "Servet Keşidesi" size refah... ve saadet vaat ediyor. Ayağınıza gelen bu güzel fırsatı kaçırmayınız. Tasarruflarınızı Türkiye İş Bankasına yatırarak SERVET KEŞİDESİNE MUTLAKA KATILINIZ
50 APARTMAN DAİRESİ
100.000 TL
10.000 TL
5.000 TL
1.000 TL
6 MİLYON
TÜRKİYE İŞ BANKASI

(Basın A: 8251) — 456